

EDEBÎ TÜRLERDEN CENK-NÂME/GAZAVAT-NÂME KARŞILAŞTIRMASI VE MUHAMMED HANEFÎ-TABUT CENG'İNİN YENİ BİR NÜSHASI

*Comparison of the Literary Genres of “Cenkname” and “Gazavatname” and a New Copy of
the Muhammed Hanefî-Tabut Battle*

Ein Vergleich zwischen den Literaturgenres Cenk-nâme und Gazavat-Nâme sowie ein neues Exemplar der Muhammed Hanefî-Tabut Cenkschrift

Zeynep KOYUNCU*

ÖZ

“Savaşma, vuruşma” anlamına gelen cenk kelimesine, ferman mektup anlamındaki “nâme”nin eklenmesi ile oluşan cenk-nâme edebiyatta “İslamiyetin yayılma dönemi içerisinde yapılan savaşların ve bu savaşlar içerisinde de Hz. Ali’nin lider ve örnek insan olarak öne çıkarıldığı mensur ve manzum eserlere verilen ad”dır. Türk halkı tarafından çok sevilip ezberlenen ve zamanla anonim bir hâl alan bir tür olan cenk-nâmelerde yalnızca Hz. Ali değil Hz. Ali’nin oğulları Hasan, Hüseyin ve Muhammed Hanefî’nin kahramanlıkları da anlatılır. Muhammed Hanefî’nin başkahraman olduğu, Dâsitân-ı Muhammed Hanefî, Kitâb-ı Muhammed Hanefî, Menâkıb-ı Muhammed Hanefî, Hikâye-i Muhammed Hanefî gibi isimlerle yazılan cenk-nâmeler çok sevilip ezberlenmiş, saz eşliğinde okunmuş ve zamanla yazarı belli olmayan, anonim eserlere dönüşmüştür.

Tanımlanan eser, 06 Mil Yz A 3158-2 numaralı yazma nüshanın 151-170. varakları arasında bulunan, aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün vezni ile kaleme

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
zeynepkoyuncu@kmu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5054-1137>.

alınmış 491 beyitlik bir mesnevidir. Harekesiz nesih hatla yazılmış eserin yazarının İsa olduğu bilgisi kütüphane kaydında verilmişse de bu bilgi teyit edilemedi, yazar hakkında biyografik bilgi bulunamadı. Tespit edilen eser, zaman zaman atlanan beyitleri ve aruz kusurlarına rağmen cenk-nâme geleneğinin yeni bir örneği olması yönüyle kıymetlidir. Muhammed Hanefî-Tabut cenginin bilinen ilk örneği Tursun Fakih'e aittir ve aynı konuda yazılan cenk-nâmeler yazarları farklı olsa da Tursun Fakih'in eserinden büyük ölçüde etkilenmişlerdir.

Makalede Türk destan geleneğinin devamı niteliğinde olan cenk-nâme ve gazavat-nâme türleri ve tarihi gelişimleri hakkında bilgi verildikten sonra, iki türün iç içe geçme sebepleri ve birbirinden farklı tarafları açıklanmaya çalışıldı. Muhammed Hanefî konusunda yapılan akademik çalışmalar sıralandı. Farklı alanlardan okuyucular için Muhammed Hanefî-Tabut Cengi'nin transkripsiyonlu metninin yanında günümüz Türkçesine çevrildiği nesir hâli de verildi.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ali, Muhammed Hanefî, Tabut, Cenk-nâme, Gaza.

ABSTRACT

“Cenkname”, formed of the words “cenk”, which means fighting, battling, and “name”, which means edict, letter, is “the name of prosaic and poetic texts that put forward the battles carried out during the spreading of Islam, and Ali as a leader and a role model in these battles”. “Cenkname”, a genre which was loved and memorized by Turkish people and became anonymous over time, describes not only Ali’s braveries, but also the braveries of his sons Hasan, Huseyin and Muhammed. “Cenknames”, named *Dasitan-i Muhammed Hanefi*, *Kitab-i Muhammed Hanefi*, *Menakib-i Muhammed Hanefi*, *Hikaye-i Muhammed Hanefi*, etc. in which Muhammed Hanefi is the main character, were loved and memorized, read accompanied with saz and over time turned into anonymous texts whose author is unknown.

The text in question is a “mesnevi” (a poetic form) which consists of 491 couplets, written with a specific prosody pattern (“failatün failatün failün”) and found between 151-170. leaves of the edition numbered 06 Mil Yz A 3158-2. Although the information that the author of this text, written in a certain calligraphy without vowel marks, is Isa exists in the library records, there is no biographical information about him. The text in question is valuable in terms of being a new example of the “cenkname” tradition, despite some omitted couplets and prosody defects. The first known example of the Muhammed Hanefi-Tabut Battle belongs to Tursun Fakih and although the authors of the “cenknames” written on the same subject are different, they were greatly influenced by Tursun Fakih’s text.

The paper gives information about the genres of “cenkname” and “gazavatname”, which are a continuation of the Turkish epic tradition, and their historical development, and afterwards it discusses the differences between the two genres and the reasons of their intertwining. The paper lists academic studies on Muhammed Hanefi and presents the text of Muhammed Hanefi-Tabut Battle translated into contemporary Turkish for the readers from different fields together with its transcription.

Keywords: Hz. Ali, Muhammed Hanefi, Tabut, Cenkname, Gaza.

ZUSAMMENFASSUNG

„Cenk-nâme“, das durch die Zusammensetzung der Begriffe „Cenk“, das „kämpfen“ bzw. „schlagen“ bedeutet und „Nâme“, das „Erlass“ bzw. „Brief“ bedeutet, ist „der Name, der prosaischen und in Versform verfassten Werken gegeben wurde, in denen die Kriege während der Zeit der Expansion des Islams und Hz. Ali als Anführer und vorbildlicher Mensch in diesen Kriegen thematisiert werden“. In den Cenk-nâmes, die beim türkischen Volk sehr beliebt sind, auswendig gelernt wurden und ein Genre sind, das mit der Zeit eine anonyme Form annahm, wird nicht nur von Hz. Ali, sondern auch von den Heldentaten der Söhne Hz. Alis, Hasans, Huseyns und Muhammed Hanefîs erzählt. Cenk-nâmes, in denen Muhammed Hanefî der Hauptheld ist und die mit Namen wie Dâsitân-ı Muhammed Hanefî, Kitâb-ı Muhammed Hanefî, Menâkib-ı Muhammed Hanefî und Hikâye-i Muhammed Hanefî geschrieben worden sind, waren sehr beliebt und wurden auswendiggelernt. Sie wurden in Begleitung der Langhalslaute (Saz) vorgetragen und haben sich mit der Zeit in anonyme Werke verwandelt, deren Autoren nicht bekannt sind.

Das vorgestellte Werk befindet sich zwischen den Seiten 151-170 im Schriftexemplar mit der Nummer 06 Mil Yz A 3158-2. Es ist ein Mesnevi, dessen Metrik im Versmaß fâilâtün fâilâtün fâilün geschrieben wurde und aus 491 Versen besteht. Auch wenn beim Bibliothekseintrag als Autor des Werkes, das mit Naschî-Schrift geschrieben wurde, Isa angegeben wurde, konnten keine biographischen Informationen über den Autor gefunden werden. Das festgestellte Werk ist trotz von Zeit zu Zeit übersprungenen Versen und Metrikfehlern als neues Exemplar der Cenk-nâme Tradition wertvoll. Das erste bekannte Exemplar der Muhammed Hanefî-Tabut Cenk-Schrift gehört Tursun Fakih und Cenk-nâmes, die zum gleichen Thema geschrieben wurden, wurden in großem Maße vom Werk Tursun Fakih beeinflusst, auch wenn ihre Autoren unterschiedlich sind.

Nachdem im Artikel Informationen über die Genres Cenk-nâme und Gazavat-Nâme, die die Fortführung der türkischen Epos-Tradition darstellen, sowie über historische Entwicklungen gegeben wurden, wurde versucht, sowohl die Gründe zu erklären, wieso die beiden Genres sich vermischt haben, als auch die Unterschiede zu erläutern. Die akademischen Arbeiten zum Thema Muhammed Hanefî wurden aufgelistet. Für Leser aus anderen Fachgebieten wurde neben dem transkribierten Text der Muhammed Hanefî-Tabut Cenk-Schrift auch die ins heutige Türkisch übersetzte Prosaform beigelegt.

Schlüsselwörter: Hz. Ali, Muhammed Hanefî, Tabut, Cenk-nâme, Gaza.

Giriş

Aynı cins varlıklar ya da nesnelere bütünü içinde ortak özellikleri bulunan grup ya da özdeş tip; cins anlamına gelen “tür” edebî anlamda eserlerin biçim ve içerik yönüyle ayrıldıkları bölümlerden her biri demektir (Çağbayır, 2007: 4943). Nazım şekli ne olursa olsun muhteva yönü ile ortak bir konudan bahseden eserler aynı türe dahil edilebilir.

Divan şairleri şiirlerinde pek çok konuya değinmişlerdir. Yenilik arayışı, savaş, dinî, toplumsal, estetik kaygılar gibi ihtiyaçlar doğrultusunda gelenek dahilinde yeni türler ortaya çıkar. Edebî türlerin tasnifi yapılırken eserin ismine bakmak yeterli değildir. Çünkü tür adlarının birbirinin yerine kullanıldığı da eserde adı geçen isme rağmen ilgili konudan bahsetmediği de bilinen gerçeklerdendir (Gökalp, 2011: 291-294). Klasik Türk edebiyatında isim noktasında iç içe geçmiş türlerden biri gazavat-nâme ve cenk-nâmedir. Din için yapılan savaşları konu edinen manzum-mensur yüzlerce esere bu iki isim dışında fetih-nâme, fütühat, fethiyye, zafer-nâme, şeh-nâme, şehin-şeh-nâme, Selim-nâme, Süleyman-nâme, menâkıb, menâkıb-nâme, cihad-nâme, târih, tevârih, sefer-nâme, dâstân, vekâyi, vekâyi-nâme gibi isimlerin verildiği de görülmüştür. Türü sınıflandırmak için “kişi, olay sayısı, başarı-başarısızlık, fetih” gibi ölçütler tam olarak belirleyici değildir (Gökalp, 2011: 316-317). Muhammed Hanefî-Tabut cenk-nâmesi gazavat, menâkıb, dâstân gibi başlıklarla da isimlendirilmiştir.

Muhammed Hanefî'nin Arap ve İran edebiyatındaki¹ konumu araştırılarak karşılaştırmalı bir çalışma yapmak gayreti ile taramalar yapıldı. Her iki sahada da Muhammed Hanefî hakkında biyografik bilgiler tespit edildi fakat edebî malzeme olarak konunun işlenmediği sonucu ortaya çıktı. İran edebiyatında türler konusunda klasik Türk edebiyatında olduğu gibi bir tasnif çalışmasının yapılmamış olduğu görüldü.

Tür ve isimlendirme açısından yapılan incelemeden sonra nazım şekli açısından bir değerlendirme yapıldığında eserin mesnevi olduğu görülür. Osmanlı edebiyatının, masal, efsane, roman-hikâye ihtiyacını karşılayan mesnevi orijinal adı ile dâstân (epos) dur (Akkuş, 2000: 75). Mesneviler yazılış amacına göre dörde ayrılır. Yapılan tasnife göre 1. Grup: Okuyucuya bilgi verme, onu eğitime amacı taşır ve a-Dinî, b-Tasavvufî, c-Ahlaki, d-Ansiklopedi niteliği taşıyan ya da belli alanlarda bilgi veren mesneviler olarak sınıflandırılır. 2. Grup: Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden

1 Konu araştırması Arap edebiyatında Derya Adalar Subaşı, İran edebiyatında Esin Eren Sosyal tarafından yapılmıştır.

mesnevilerdir a-Konusunu menkıbelerden alanlar², b-Konusunu tarihten alanlar³

3. Grup: Sanat yönü ön planda olan ana çizgisi aşk ve macera olan mesnevilerdir.

4. Grup: Şairlerin gördükleri, yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren; kişileri, meslekleri, düğünleri ve belli yöreleri tasvir eden mesneviler (Ünver, 1986: 438-445; Kartal 2014:147-160). Halk hikâyeciliğinin mesnevi şeklinde tezahürü olarak niteleyebileceğimiz Muhammed Hanefî ve Tabut Cengi kısmen dinî, tasavvufî ve ahlakî konuları içermekle birlikte yapılan tasnife göre 2. grup mesnevi örneklerindedir.

Cenk-nâme-Gazavat-nâme- Destan Türleri ve Tarihi Hakkında

“Cenk” kelimesini sözlüklerde savaş, savaşma, vuruşma (Devellioğlu, 2010: 150); “gaza/gazve” kelimesi 1. Akın, plâçka, cenk, savaş 2. din düşmanı üzerine olan sefer, saldırı (Devellioğlu, 2010: 326-327), Müslümanlığı yaymak veya yüceltmek uğruna Müslüman olmayanlarla yapılan harp (Sertoğlu, 2015: 187), cenge gitmek ve cenk etmek (Levend, 2000: 1) olarak karşılık bulur. Gaza, cihad kelimesi ile birlikte Osmanlı Beyliği’nin ortaya çıktığı ilk asırda Anadolu’nun uç boylarında Türkmen beylikleri ve derviş toplulukları arasında bir gayret ve meşruiyet unsuru olarak kullanılmış, İslâmiyet’i yaymak ve Müslümanların idaresindeki toprakları veya nüfuz alanını genişletmek gibi gayeler uğruna akınlara katılmak ve cenk etmek anlamını kazanmıştır (Eliacık, 2004: 16-17).

- 2 Hz. Muhammed’in ve Hz. Ali’nin savaşlarını anlatan eserler: Tursun Fakr: *Hız. Peygamber Ebû Cehl ile Güreş Tuttuğudur, Muhammed Hanefî Cengi, Gazavat-ı Rasûllallah, (Kıssa-i Mukaffâ)*, Kirdeci Ali: *Kesikbaş Destanı, Dâstân-ı Ejderba*, Begpazarlı Maazoğlu Hasan: *Gazavat-ı Emirü’l-müminîn Ali, Cenâdil Kal’ası*, Dâvud: *Gazavat-ı Emirü’l-müminîn Ali der Memleket-i Sind bâ-Mukâtil Şâh Battâl-nâme* ve benzerleri: Darendeli Bekâi Battâl-nâme, Makedonyalı İskender’le Kur’ân’da geçen Zülkarneyn’in aynı kişi olduğu varsayımına dayanan, esas olarak bu efsanevi kişinin hayat çizgisini konu edinen İskender-nâmeler: Ahmedî: *İskender-nâme*, Ahmed-i Rıdvân: *İskender-nâme*, Ali Şir Nevâyî: *Sedd-i İskenderî*, Karamanlı Figânî: *İskender-nâme*, Manzum Şâhnâme çevirileri: Diyarbakırlı Şerîfî: *Şâhnâme Çevirisi*, Gani-zâde Nâdirî: *Şâhnâme-i Nâdirî* (Kartal, 2014: 154).
- 3 Adları ne olursa olsun, belli bir dönemin tarihî olaylarını, özellikle seferleri, savaşları ve fetihleri konu edinmiş mesneviler: Ahmedî: *Dâstân-ı Tevârib-i Müllâk- Âl-i Osmân*, Abdülvasi Çelebi: *Der-Vasf-ı Ceng-i Sultân Muhammed bâ- Mûsâ ve Hezîmet-i Mûsâ*, Ahmed-i Rıdvân: *Nusret-nâme-i Osmân*, Kemâl: *Selâtin-nâme*, Enverî: *Düstûr-nâme*, Hadîdî: *Tevârib-i Âl-i Osmân*, Şükrî-i Bitlisi: *Selîm-nâme*, Zâîfî: *Gazavat-ı Sultân Murâd Han*, Eyyübî: *Menâkıb-ı Sultan Süleymân*, Gubârî: *Gazavat-nâme-i Midillî*, Fütûhî Hüseyin Çelebi: *Ensiül-guzât*, Mahremî: *Şâh-nâme*, Âsafî Dal Mehmed Çelebi: *Şecâat-nâme*, Vuslatî Ali Bey: *Gazâ-nâme-i Çebrin*, Mühlîmî: *Şeben-şeb-nâme-i Murâdî*, Kâmî: *Behcetü’l-feyhâ* (Kartal, 2014: 154-155).

Cenk kelimesine kitap, mecmua, ferman, mektup anlamlarına gelen “nâme”nin eklenmesi ile oluşan cenk-nâme, edebi bir tür olarak şiir ya da düzyazı biçiminde yazılan, savaş ve kahramanlık öykülerini içeren ve ordunun savaşta tasvirlerini anlatan metinlerin adıdır. Cenk-nâmeler gazavat-nâme bölümlerinin bağımsızlaşmış benzer türlerindedir (Akkuş, 2007: 45). Arap edebiyatında “megazi” olarak bilinen tür, tek bir savaşı anlatırsa “gaza-nâme” olarak adlandırılır. Gazavat-nâme savaş konulu metinlerin toplu adı olmakla birlikte gaza-nâme ya da gazavat-nâme kelimelerinin birbirleri yerine kullanıldığı da bilinir. Arap edebiyatında türün en meşhur eseri Vakidi'nin *Kitabul-megazî*'sidir (Hançerlioğlu-Kılıç, 2004: 17-18).

Türün menşei Hazret-i Muhammed'in gazalarını anlatan siyer-i nebilerdir. Gazavat-nâme türü farklı özellikler göz önüne alınarak sınıflandırılabilir. Bir şahıs etrafında gelişen olayın anlatıldığı türe gazavat-nâme, bir kalenin adanın veya şehrin ele geçirilişini anlatan türe fetih-nâme, düşmanın yenilgi ile sonuçlanan savaşlar zafer-nâme, savaşa gidişi anlatanlar sefer-nâme olarak isimlendirilmiştir (Akkuş, 2007: 87). Gazavat-nâmelere konuca yakın türler Danişmed-nâme, Saltuk-nâme, Battal-nâme, Selçuk-nâme, Hamza-nâme, Hz. Ali Cenkeri, menakıb-nâme şeklinde maddelendirilebilir (Akkuş, 2007: 87; Güzel, 2004: 223-226). Türü incelerken cenk-nâme ve gazavat-nâme kelimelerinin zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığını⁴,

4 Agah Sırrı Levend (2001: 1) gaza kelimesini cenk etmek olarak tanımladıktan sonra gazanın sadece savaş olduğunu, kelimeyle fetih veya zaferin bahis konusu edilmediğini ifade ederek türü fetih-nâme ve zafer-nâmeden kesin çizgilerle ayırır. Taranılan kaynaklarda gazavat-nâmelerin cenk-nâme ile böyle kesin bir çizgi ile ayrıştırılmadığı görülmüştür. Kelimelerin tanımlarından da anlaşılacağı üzere gaza kelimesi cenk kelimesi ile eş anlamda kullanılmıştır. Bu anlam yakınlığı gaza-nâme/gazavat-nâme-cenk-nâme türlerinin zaman zaman iç içe geçmesine sebebiyet vermiştir. Türün birbiri yerine kullanılması örneği için bk. (Çetin, 2013: 213-221).

Türün ayrıştırılmasındaki zorluğun bir diğer nedeni şairlerin eserlerini isimlendirishi olabilir. Tursun Fakih'in eserlerinin isimleri 1-*Gazavat-ı Hazretî Ali Kassa-i Mukaffa*, 2-*Gazavat-ı Hazretî Ali Kassa-i Ummân*, 3-*Gazavat-ı Muhammed Hanefî* şeklinde sıralanmış ve gazavat-nâme ismi taşıyan eserleri cenk-nâme türüne örnek gösterilmiştir. (Çetin, 2014: 99) Güzel ve Çetin, Hz. Ali etrafında şekillenen eserleri cenk-nâme ismi ile kullanır. bk. (Çetin, 1997; Güzel, 2004: 225). Ayşe Yücel Çetin, Tursun Fakih'in eserlerini tanıttığı makalesinde mezkur eserleri anlatırken gazavat-nâmenin tanımını yapar ve Tursun Fakih'in gaza, gazi terimlerinin kullandığını söyler. (Çetin Yücel, 2014: 315) İncelediğimiz yazma eserin başlığı olmamakla beraber 9. ve 10. beyitte eser, gazavat olarak nitelendirilmiştir:

Vir şalavât Muştâfâ'ya şevk ile/Diñle imdi bir ğazavât zevk ile b.9

Hoş ğazavât idelüm şimdi size/Bir dem imdi müstemî' olun bize b.10

zaman zaman da ayrıştırıldığını⁵, şeklen ve içerik olarak çok benzer olsalar da küçük farklar ile birbirinden ayırdıklarını söylemek mümkündür. Tür örneklerinin görüldüğü yüzyıllar konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır.

Hız. Ali çevresinde şekillenen cenk-nâmelerin Anadolu sahasında XIV. yüzyıldan itibaren tercüme, telif ve adapte yoluyla işlendiğini ifade eden Çetin'e göre (1997: 53) cenk-nâmeler, gazavat-nâmelerin kaynağını teşkil eder. Elicaçık, Ortaçağ Müslüman toplulukları arasında kullanımı çok daha eskilere giden gaza kavramının Anadolu'ya nasıl yayıldığı, Türk dilindeki alplik kelimesi ile ne zaman örtüştüğü bilinmemekle beraber XIII. yüzyılın sonlarında Anadolu'nun batı ve kuzeybatısında kullanılmakta olduğu kesin olarak tespit edildiği bilgisini verir (2004: 16-17).

Aslan, bir cenk-nâme örneği verdiği makalesinde bu türden eserlerin şamanlıktan dervişliğe geçiş sürecinde ortaya çıkan ilk İslâmî geçiş dönemi eserleri olduğunu, eserlerin XIII-XV. yüzyılda derviş şairler tarafından üretildiğini ve İslâmî Türk edebiyatının tekâmülüne bağlı olarak bir kısmının tekke bir kısmının âşık bir kısmının da divan edebiyatına evrildiğini belirtir (2016: 209).

Şener'in hazırladığı yüksek lisans tezinde aynı eserin 15 nüshasının farklı isimlendiriliş örnekleri ise şöyledir: *Hâzâ Kitâb-ı Muhammed Hanefî*, *Hâzâ Dâsitân-ı Muhammed Hanefî*, *Hâzâ Hikâyet-i Muhammed Hanefî*, *Hâzâ Muhammed Hanefî*, *Tevârih-i Hanife*, *Ceng-i Muhammed Hanefî* (2010: 125-134).

- 5 Çoğu zaman dinî eserler külliyatı içinde yer alan cenk-nâmeler, bazen gazavat-nâme külliyatı içinde yer almaktadır. Her durumda dinî eserler ile birlikte bulunan bu eserler şekli yapıları ve hacimlerine bakılmaksızın XIII. yüzyıldan itibaren edebiyatımızda işlenmiş ve Anadolu Türk devletinin kuruluş dönemlerinden başlayarak örnek insan tipini topluma sunmuş olması vechi ile kabul görüp yaygınlaşmıştır (Çetin, 1997: 54). Çetin, ayrıca Mustafa Özkan'ın, *Gazavat-ı Muhammed Hanefî* isimli eseri cenk-nâme olarak nitelediği ve Tursun Fakih'in aynı zamanda edebiyatımızda cenk-nâme yazma geleneğini başlattığı; Şeyyad İsa, Kirdecî Ali, Maazoğlu Hasan ve Meddah Yusuf'un bu geleneğin devam ettiricileri olduğunu bilgisini verir (Çetin, 1997: 56). Özkan'ın mezkur eserinden bu bilgi teyit edilemedi, bk. (1995: 71).

Diğer bir görüşe göre destani unsur taşıyan eserler gazavat-nâmelerden farklıdır. "Türk edebiyatında gazâ-nâme, gazavat-nâme, fetih-nâme ve zafer-nâme gibi adlarla anılan edebî metinleri Selçuklular devrine kadar götürenler ve destanî yönlerinin ağır basmasına rağmen Dânişmend-nâme ve Battal-nâme gibi eserleri de bu türe dâhil edenler olmuştur. Ancak bunlar daha çok destanî unsurlar taşıdıklarından gazavat-nâmelerden ayrı bir tür oluşturun. Belirli bir savaş veya seferi tasvir eden gazavat-nâmeler oldukça ayrıntılı bilgiler verirler ve bu yönleriyle genel Osmanlı kroniklerinin boşluklarını doldururlar" (Erkan, 1996: 439-440).

Karahan (1985: 112-113)⁶ gazavat-nâme türününün örneklerinin XIII. yüzyılda görüldüğünü söylerken, Aldo Gallotta gazavat-nâmelerin kaynağı olarak eski Arap ve İran kahramanlık efsanelerini gösterir ve bunların doğrudan doğruya XIII. ve XIV. yüzyılda teşekkül eden kahramanlık hikâyeleri ile ilgili olduğunu ifade eder. Türün Osmanlı kroniklerinin kaynağını teşkil ettiği, halkın anlayacağı bir dille yazılan gazavat-nâmelerin kafirlere karşı savaş ruhunu aşlamayı, barışta ve savaşta bu ruhu canlı tutmayı amaç edindiği ve XIV- XV. yy. Osmanlı tarih yazıcılığına ait ilk eserler ile büyük ölçüde aynı özellikleri gösterdikleri bilgisini de zikreder (1981: 473-474).

Başka bir görüşe göre Türk edebiyatında ilk gazavat-nâmeler XV. yüzyılda görülmeye başlanmış ve XVI. yüzyılda büyük artış göstermiştir. XIX. yüzyıl sonlarında Türk-Yunan savaşı üzerine yazılan gazavat-nâmeler ise türün son örnekleridir (Hançerlioğlu-Kılıç, 2004: 18). Kartal (2014: 364), türün ilk örneğinin XV. yüzyılda Gelibolulu Zaiî tarafından yazılan *Gazavat-ı Sultan Murad* olduğu bilgisini verir ve işlediğimiz eser olan Muhammed Hanefî Cengîni gazavat-nâme türüne dahil eder (Kartal, 2014: 294). Akkuş da türün ilk örneklerinin XV. yüzyılda görüldüğünü ifade eder. Canım, Pala⁷'yı referans göstererek edebiyatımızda gazavat-nâmelerin XV. yüzyıla kadar pek görülmediğini belirtir (Akkuş, 2007: 87; Canım, 2014: 60).

Tarih biliminde gazavat-nâme/gaza-nâme türü eserler klasik dönem Osmanlı tarih yazıcılığında önemli bir yer tutar (Öztürk, 2013: 36). Genellikle gaza-nâmelerde tek, gazavat-nâmelerde birden çok savaş veya akın anlatılır ve bu eserler belirli bir savaş veya sefer hakkında ayrıntılı bilgiler vermek suretiyle genel Osmanlı tarihlerinin boşluklarını doldurur (Afyoncu, 2009: 29). Levend, XV. yüzyıl şairlerinden Suzî Çelebi'nin *Gazavat-nâmê*'sini tanıttığı önsözünde şairin Fatih ve II. Bayezid devrindeki akınları bir tarihçiden fazla ustalıkla anlattığını, eserin bu yönü ile türün tek eseri sayılabileceğini ifade ederken, İnalçık ve Oğuz *Gazavat-ı Sultan Murâd b. Mehemmed Hân* adlı eserin önsözünde mezkur gazavat-nâmenin 1443-1444 olayları üzerine

6 “XIII. yüzyılda Anadolu halkının en çok rağbet edip öğrenmek istediği konular arasında İslâm dininin temel bilgilerinden sonra savaş ve kahramanlık destan-hikâyeleri diyebileceğimiz “gazavat-nâme”ler bulunur. Bu öğretici, imrendirici şiir ve hikâyeler sayesinde halk iman ve ibadet ilkelerini öğrenip bilinçleniyor, alpler alperenler ya gazi ya şehid olmak için er meydanına atılmak istiyorlardı. Çevre üzerinde tesir ve nüfuzu bulunan kesimlerin vaaz, irşat, nasihat ve telkinleri Türkçe idi, verilmek istenen mesajlar Türkçe söyleniyor, Türkçe yazılıyor, Türkçe yayılıyordu” (Karahan, 1985: 112-113).

7 Gazavatnâme özellikleri taşıyan eserlerin 15. yüzyılda yazılmaya başladığı ve 16. yüzyılda büyük bir genişleme gösterdiği kesindir (Pala, 1999: 149).

Hristiyan kaynaklarını da tamamlayan en güvenilir ve ayrıntılı kaynak olduğunu belirterek gazavat-nâme türünün tarihi gerçeklik açısından değerine dikkat çeker. Cenk-nâmelerin gerçek tarihi yansıtmamakla birlikte kökü tarihe dayanan, ilhamını tarihten alan bir halk edebiyat verisi ve tarih, fikir, sanat bakımından değer taşıyan mitolojik menkıbeler şeklinde nitelendiği de görülmüştür (Atalan, 2011a: 46-47).

Pala, gazavat-nâmenin tarihi gerçekliğinden bahseder; onu destekleyen Canım'a göre de bu tür eserler, olayları çoğu zaman bizzat yaşayan kişiler tarafından kaleme alındıkları için en ince ayrıntıları da anlatırlar (Pala, 1999: 149; Canım, 2014: 62). Akkuş sefere katılanlar, savaşı bizzat gözlemleyenler yahut yaşayanların ağzından ilk duyanlarca yazılabileceği gibi, tarihlerden yararlanılarak sonradan da yazılabilecek bir tür olarak nitelediği gazavat-nâmenin edebî ve tarihî özellikleri ile ön plana çıktığını ifade eder (2007: 88).

Tür cenk-nâme, gazavat-nâme dışında destan olarak isimlendirilir. Destanlar, uzun kahramanlık şiirleri olup millî veya dinî ya da hem dinî hem millî bir kahraman etrafında şekillenirler. Bazı divan şairlerinin mesnevilerine destan ya da dâstân adını verdiği, Türk-İslâm edebiyatında Kur'an-ı Kerim'den alınan kıssaların anlatıldığı mesnevi şeklindeki eserlerin de destan yahut dâstân olarak başklandırıldığı bilinmektedir (Pekolca, 2000: 6).

Bir başka isimlendirme örneği olarak gaza edebiyatı ve destanı adını kullanan Müjgan Cunbur dönem örnekleri verdiği eserleri kronolojik olarak şöyle tasnif etmiştir: 1- İslâm dinini yayma dönemi, 2- Yurt edinme, devlet kurma, geliştirme dönemi, 3-Durgunlaşma, bir bakıma idealde güçsüzleşme dönemi, 4-Kurtarma ve koruma dönemi (Cunbur, 1987: 780-807). Hz. Ali Cenklere, Hamza-nâme, Battal-nâme birinci dönem destanlarına, Danişmend-nâme ve Saltuk-nâme ikinci dönem destanlarına örnektir. Üçüncü devrede padişahların savaşa gitmemesi, yerine birini tayin etmesi, bu dönemin Osmanlıların duraklama, gerileme ve dağılma dönemleri olması sebebiyle destan geleneğinin durduğu, dördüncü dönemde Millî Mücadele'yi işleyen destanların olduğunu ancak dağınık ve çok çeşitli olan bu destanların da anonim değer taşımadıkları için geleneği devam ettirecek nitelikte olmadıkları bilinmektedir (Demir, 2004: 15). Hz. Ali cenklere ise destanlar içerisinde belki de en çok nüshası olan eserlerdir (Alkayış, 2013: 13).

İki türü birbirinden ayırt eden nüans tarihi gerçeklik ve ait olduğu yüzyıl ise Tursun Fakih'in Muhammed Hanefî Cengi taşıdığı destansı özellik bakımından bir

cenk-nâme örneğidir. Elimizdeki tarihsiz olan nüsha da taşıdığı dil özellikleri ve muhtevası bakımından cenk-nâme türünün bir örneğidir.

Muhammed Hanefî/Muhammed b. Hanefiyye Kimdir?

محمّد بن الحنفية / Ebü'l-Kâsım Muhammed b. Ali b. Ebî Tâlib el-Hâsimî el-Kureşî (637-700) (Öz, 1989: 537). Hz. Ali'nin oğullarından Muhammed b. Hanefiyye 637 yılında Medine'de doğmuştur. Benî Hanîfe esirlerinden olan annesi Havle bint Ca'fer el-Hanefiyye'ye nisbetle Muhammed b. Hanefiyye veya İbnü'l-Hanefiyye ismi ile tanınır. Hz. Ali'nin, ileride bir oğlu daha doğarsa adının Muhammed ve künyesini Ebü'l-Kâsım olması için Hz. Muhammed'den izin aldığı rivayet edilse de bu konu ihtilafıdır (Öz, 1989: 537). Edebî metinde Muhammed Hanefî şeklinde geçse de biyografik kaynaklarda Muhammed b. Hanefiyye, Muhammed Hanefiyye, Muhammed b. El-Hanefiyye olarak isimlendirilmiştir.

Havle'nin Yemen bölgesinde yaşayan Benî Hanîfe kabilesinden el-Havle isimli cariyeye olduğu rivayetinin yanı sıra bazı cenk-nâmelere göre Hz. Ali'nin, Hanife'yi (el-Havle) Kayser-i Rûm'un üzerine gittiğinde esir aldığı bilgisi de verilmiştir (Atalan, 2011b: 128). Hz. Ali, Fatıma yaşarken bir başkası ile evlenmemiş, Fatıma'nın 632'de vefat etmesinden sonra el-Havle ile nikahlanmıştır. Şia'ya göre Ali'nin Fatıma dışındaki çocuklarının imamet hakkı olmadığından Şii kaynaklar Muhammed Hanefî'den babası Ali b. Ebî Tâlib'e değil annesine nispetle Muhammed b. El-Hanefiyye olarak bahseder. Muhammed b. Hanefiyye, döneminin Kuran, tefsir ve hadis bilen büyük âlimlerindedir. Hadis raviliği yönü ile tanınır. Hz. Osman, babası Hz. Ali, Ammâr b. Yâsir, Ebû Hureyre ve diğer sahabilerden hadis dersleri dinlemiştir. Hatta bu yönü ile ilgili olarak, Hz. Muhammed'in torunu olan ağabeyleri Hasan ve Hüseyin ile mukayese edildiğinde ağabeylerinin daha hayırlı olduğunu fakat kendisinin de babasının hadisini Hasan ve Hüseyin'den daha iyi bildiğini vurguladığı bilinmektedir (Atalan, 2011b: 54).

Hz. Ali, halife seçildiğinde 20 yaşlarında olan, cesaret ve kahramanlığı ile tanınan Ebu'l-Hanefiyye, isteksiz olarak katıldığı Cemel ve Sıffin vak'alarında babasının yanında yer almış ve Hz. Ali'nin sancağını taşımıştır. Yezid'e biat etmiş, Yezid'e biat etmeyip aile fertleriyle birlikte Mekke'ye gitmeye karar veren ağabeyi Hz. Hüseyin'in bu kararını doğru bulmamış, ağabeyini uyarmış ve kendi çocuklarının amcaları ile birlikte gitmesine izin vermemiştir. Kerbelâ vakasında Hz. Hüseyin'in şehit edilişi onu çok üze de Yezid'e biatını bozmamıştır. (Öz, 1989: 537).

Neseb olarak Hz. Muhammed'e dayanmamakla birlikte Hasan halifelik hakkında vazgeçip Hüseyin de şehit edilince, Hasan ve Hüseyin'in üvey kardeşi olması hasebiyle çevresindekiler ve iktidara ortak olmak isteyenler tarafından halifelğe yönlendirilse de Muhammed Hanefi halifeliği kabul etmemiştir (Çetin, 2011: 63). Siyasetten uzak duran tarafsız, tedbirli ve sessiz biri olarak gözüken Muhammed b. El-Hanefiyye'nin bu tavrının sebebi dinî gerekçelere dayandırılmıştır. Ancak babası ve kardeşleri Hasan ve Hüseyin'in başına gelenler onu etkilemiş olabilir (Atalan, 2011b: 57).

Hayatının son dönemlerini Medine'de eğitim vererek geçiren Muhammed Hanefi Muharrem 81'de (Mart 700) vefat etti ve Cennetü'l-baki'ye defnedildi (Öz, 1989: 538).

Menkıbevi hayatını konu edinen cenk-nâmelerde derin bir sevgi ve içten bir bağlılıkta anlatılan Muhammed Hanefiyye, irfan abidesi olarak tasvir edilmiş, kahramanlık, cömertlik, ilim, irfan ve velayet timsali olarak anılmıştır. Bir orduyu tek başına tarumar edecek kadar cevval olmasının yanı sıra dış görünüş olarak da yakışıklı, kahraman ve heybetli sıfatları ile vasıflandırılmıştır. Cenk-nâmelerde işlenen bazı tarihi olayların doğru olmadığı da bilinir. Bu yanlış örnekler, Muhammed Hanefiyye'yi Fatıma'nın çocuğu olarak göstermek vesilesi ile Hz. Muhammed'in torunu payesi vermek ve Hz. Muhammed'in, Fatıma'nın sağlığında Hz. Ali'nin esir ederek nikahladığı Havle (Hanife)'yi kabul edip iyi davranması, hoş tutması hakkında uyarması olarak verilebilir. Hz. Ali'nin, Hz. Muhammed'i gördüğü bir rüyaya göre Hz. Muhammed, Ali'nin bir oğlu olacağını müjdeleyip ona kendi ismini vermesi ve Fatıma'ya da rüyayı anlatması Muhammed Hanefiyye'nin meşruiyetini tescil içindir (Atalan, 2011b: 60-61).

Muhammed Hanefi'nin Babası Hz. Ali'ye Benzer Yönleri ve Hz. Ali'nin Muhammed Hanefi-Tabut Cengi'ndeki Akisleri

“Çocuk, babasının sırrıdır.”⁸ . Dünyaya gelmesine vesile olan babasının genetik şifrelerini taşıması yanında İslam inancına göre evlat, hayırlı işler yapan bir mümin ise vefat eden ana-babasının amel defterine sevaplar eklemeye devam eden hayır kapısıdır. Türk kültüründe her yönüyle babasına benzeyen erkek çocuğu anlamında *babasının oğlu* deyiimi *babanın sanatı oğla mirastır, otunu çek köküne bak* gibi atasözleri ile babanın oğul üzerindeki maddi ve manevi etkisi vurgulanır.

8 “El veledü sırrı ebihi.” (İsmail b. Muhammed el- Aclûnî, Tarihsiz: 407, No 2911). Mevzu hadis.

Cesareti, ilim sahibi olması ve faziletiyle edebî eserlere konu olan Hz. Ali'nin oğlu Muhammed Hanefî de tıpkı babası gibi çocuk yaşta bir kahraman, dirayetli bir müslüman olarak cenk-nâmelerde karşımıza çıkar. Hz. Muhammed'i ve ehl-i beytini sevmek, onları sevenleri sevmek anlamına gelen tevella gereği Hz. Ali'nin oğlu olan Muhammed Hanefî de Türk-İslam şiirinde tıpkı babası gibi sevilmiş, babasının vasıflarıyla anılmıştır. Muhammed Hanefî itibar kazanması ve toplumda yer edinebilmesi gibi sebeplerle Hz. Ali'ye benzetilerek tıpkı babası gibi çocuk yaşta kahramanlık yapması, dinî değerlerden taviz vermemesi, Hz. Ali'nin velayeti ve himmetine mazhar oluşu gibi yönleri cenk-nâmede yer alır. Olay her ne kadar Muhammed Hanefî etrafında şekillense de mesnevide rüya yolu ile velayet gösteren, işi gücü gaza olan ve zor durumdaki oğlunu kurtaran Hz. Ali'dir.

Hicretten yirmi iki yıl önce (M. 600) Mekke'de doğduğu rivayet edilen Hz. Ali, Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib ve Fâtıma bint Esed b. Hâşim'in en küçük oğludur. Hz. Ali beş yaşından itibaren hicrete kadar Hz. Muhammed'in yanında büyümüş, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman ettiği yaşının dokuz, on veya on bir olduğu bilgisi aktarılmıştır (Fığlalı, 1989: 371). Cenk-nâmenin 35. beytinde Muhammed Hanefî'nin yaşının on olması babasının İslamiyeti kabul ettiği yaşa yakınlığı sebebiyle dikkat çekicidir.

Türk edebiyatında çeşitli vasıfları ile köklü bir yer edinen ve Anadolu'da Hz. Peygamber'den sonra en çok sevilen dolayısı ile de hakkında gerçek ya da hayal ürünü pek çok anlatının şekillendiği yiğitlik temsili lider tipi Hz. Ali'dir. Hz. Ali cenk-nâmelerinin sayısı hakkında kesin bilgi vermek hayli güçtür, bugüne kadar tespit edilen ve kaynaklarda ismi yer alan metin sayısı 40 kadardır (Aykaç, 2017: 36). İlk Müslümanlardan olan Hz. Ali, Hz. Muhammed'in himayesinde büyümesi, Hz. Fatıma ile evlenerek Hz. Peygamber'in damadı olması, halifeliği yanında İslam tarihinde pek çok savaşta gösterdiği kahramanlık ve cesaretiyle tanınır. Metinde gazaya giden Hz. Ali'nin, Muhammed Hanefî'yi çocuk olduğu için geride bırakmasının ardından çocuğun büyüdüğünü ve cihat edebileceğini ispatlamak amacıyla b.51'de Ali kemendini takarak bir geyiği avlamaya çalışması ve ardından başpehlivanın başını kesip Medine'ye asması, Tabut ve Tabut'un askerlerine karşı sergilediği tutumda babasına benzerliğini bizzat kendisinin ifade etmesi Muhammed Hanefî'nin fitratının Hz. Ali'ye benzetilmesi sebebiyledir. b.186, b.253, b.315'te babasının Hz. Ali olduğu ve Hz. Ali'nin içki içmediği, savaştan kaçmayacağı Muhammed Hanefî'nin ağzından söylenmiştir.

Hz. Ali ilim ve şecaatini vurgulayan çok sayıda unvan, lakap ve vasıflarla anılır. Kahramanlığına istinaden: Arslan (Haydar), döne döne hamle yapan arslan (Haydar-ı kerrar), Allah'ın arslanı (Esedullah, Şir-i Yezdân, Şir-i Huda, Gazanfer-i Bari), Ebu Turab, İmam-ı evliya, Emirü'l-müminin, Murtaza, Ebu'l- Hasan, El-galib (üstün gelen). Kabrinin Necef'te olduğuna dair rivayetlere istinaden Bektaşî ve benzeri bazı tarikatlerde: Saki-i Kevser, Şah-ı Velayet, Şah-ı Merdan, Pir-i Yezdan, Şah-ı Necef, Şahne-i Necef, Dürr-i Necef, Padişah-ı Necef, Sahib-i Necef olarak; Haydariler, Işıklar, Babailer gibi batınî tarikatlerde ise Ya Ali, Ya Şah, Ya Şah-ı Velayet ifadeleri Hz. Ali için kullanılır. Döldül (at/katır), Zülfikâr (iki çatallı kılıç, ucu çatal kılıç) Hz. Ali'ye aittir (Akkuş, 2001: 118-120). Diğer yaygın lakapları konuşan Kur'an anlamına gelen Kur'an-ı Natık, dördüncü halife oluşu sebebiyle yâr-i çeharüm, dost anlamında velî, Alî Velîyullah, sıhhati şüpheli olan "Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır." mealindeki hadise atfen bâb-ı ilm'dir (Şentürk, 2016: 265-266). Metinde b.101, b.216, b.473'te Tanrı arslanı, b.15, b.152, b.186, b.476'da Aliyyü'l- Murtaza, b.17 ve b.216'da Veli, b.149'da şâh-ı merdan, b. 435 maden-i lutf u kerem gibi unvan ve vasıflarla anılan Hz. Ali'nin b.36'da işinin cenk ve gaza, kılıcının Zülfikâr b.39, b.217 ve b. 414, atının da Döldül olduğu b.39 ve b.390'da geçmektedir.

"Hel etâ"⁹ ayeti ile başlayan İnsan/Dehr suresinin Hz. Ali hakkında nazil olduğu¹⁰ bu sebeple söz konusu ayetin edebi metinlerde Hz. Ali ile birlikte kullanıldığı bilinmektedir (Üzüm, 2004: 98).

9 (هل اتى) Hel, soru edatlarından olduğu hâlde bazen tahkik ve tekrîr anlamlarında kullanılır. Bu sözle, insanın insan oluncaya kadar geçirdiği devreler hatırlatılmaktadır. Önemli olan bir gerçeği dile getirdiği için edebiyatımıza da aktarılmıştır. İlgili ayette şöyle buyruluyor: "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi? (Yani insanın üzerinden öyle uzun süreler geçti ki henüz kendisi, anılan bir şey değildi. Topraktan süzüle süzüle, çeşitli aşamalardan aşarak, uzun zamanı geçerek nihayet nutfe (sperma) hâline geldi." İnsan, 76/1, (Yılmaz, 2013: 219).

10 İbn-i Abbas'tan nakledilen bir rivayete göre Hz. Hasan ve Hüseyin hastalanır, sahabe-i kiramdan bazıları babaları Hz. Ali'nin iki çocuğunun şifa bulması için Allah'a bir adakta bulunmasını tavsiye eder. Bunun üzerine Hz. Ali, eşi Hz. Fatıma ve hizmetçileri Kıdda, çocukların iyileşmesi durumunda üç gün oruç adarlar. Orucun ilk gününün akşamında iftar için sofraya oturduklarında bir fakir gelerek kendilerinden yiyecek ister, ona yemek verir ve kendileri su ile yetinirler. İkinci gün iftar saatinde bir yetim gelir ve bir önceki günde olanlar tekrarlanır, üçüncü gün iftar saatinde bir esir gelip yiyecek isteyince yine yemeklerini verirler. Ertesi gün Hz. Ali ve çocuklar perişan bir şekilde Allah'ın resulünü ziyaret ederler, beraberce eve döndüklerinde Fatıma'yı da aklıktan kıvranmış bir hâlde evin bir köşesinde bulurlar. Bu hali gören Hz. Peygamber çok etkilenir ve üzülür. Bu hal üzere Cebrail (a.s.) gelerek ona "Allah sizi ehl-i beytinizden dolayı tebrik ediyor dedi." Allah resulü bu nedir diye sorunca

Hel etâ'da Hak sana çün sâki-i mutlak didi
 Âb-ı kevserden senin destindedir yâkût u câm
 Ol Ali'sen kim kamu peygamberlere sensin şefi
 Cümle bu ümid ile kapuna gelir hâs u âm (Üzüm, 2004: 98)

Hel etâ ayetinin Hz. Ali ile birlikte kullanıldığı örneklerde (Yılmaz, 2013: 219), Allahü Teala'nın Hz. Ali'yi vasf ederken *hel etâ* dediği, Hz. Ali'nin vasıflarının tasvir edilemeyeceği, bu surenin Hz. Ali'nin şânına nazil olduğu, *hel etâ* bedrinin reisi olduğu söylenmiştir.

Ali menâkıbını Ali'nin kim ede şerh
 Hayy u Alîm dedi çü vasfında *hel etâ* (Tarlan, 2004: 224-225)
 Geliptir *hel etâ* şânına onun
 Denildi *lâ-fetâ* şânına onun (Akkaya, 2015: 59)
 Hâris u fâris velî mîr-i Necf
 Şîr-i gâlib sadr-ı bedr-i *hel etâ* (Mermer, 1997: 82)

Muhammed Hanefî-Tabut Cengi Nüshası ve Özellikleri

Mesnevi, her beyti kendi arasında kafiyeli aruzun kısa kalıplarından biri ile yazılan bir nazım şeklidir. İkidem başlayarak ciltler dolusu eser üretecek sayıda beyitlerden oluşabilir. Makalede işlenen mesnevi 06 Mil Yz A 3158-2 numaralı yazma nüshada, 151-170. varaklar arasında yer alır, 491 beyittir. 13 satırlı eser, kırık nesih hatla, harekesiz yazılmıştır. Yazarının İsa¹¹ olduğu kütüphane fişinde yer almakla beraber, kim olduğu tespit edilemeyen şairin mesnevi içerisinde mahlası kullanılmamıştır. Eserin başında ve sonunda iki farklı eser vardır. 174. varakta Ali b. Mustafa adına H. 1165/M. 1752 tarihli bir ketebe kaydı bulunur.

da cevaben bu sureyi okudu rivayeti var ise de senet itibarıyla da zayıf olan bu anlatı mantık açısından da doğru görünmüyor. Evdeki beş kişilik yemeğin tamamını bir kişiye vermek ya da Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın nekahat dönemindeki evlatlarını üç gün aç bırakmayı sevaplı görebilmesi inandırıcı değildir (Mevdudi, 1996: 550-551).

- 11 XIII ya da XIV. yüzyıllarda yaşadığı tahmin edilen Kırşehirli İsa adlı bir şairin varlığı bilinmekle beraber hayatı hakkında bilgi bulunamamıştır. Kütüphanelerde Kırşehirli İsa adına kayıtlı pek çok eser mevcuttur. Bu eserlerden en önemlisi dinî bir halk destanı niteliği taşıyan *Vefât-ı İbrâhîm* veya *Dâstân-ı İbrâhîm* adlarıyla bilinen manzumedir. Oldukça sade bir dil ve üslupla nazm edilen dinî-didaktik nitelikli bu mesnevilerde çok fazla vezin ve kafiye hatası bulunmaktadır (Aksoyak, 2015: Erişim Tarihi 12.09.2018).

Muhammed Hanefî-Tabut cenklerinin ilk müellifi sünnî Tursun Fakih'tir. Onu Alevî Nurullah Hoca ve mezhebi bilinmeyen diğer müelliflerin muhteva açısından takip ettiği; ayrışmaların beyit sayıları, kafiyeye gibi şekil özellikleri bakımından olduğu görülmüştür. İncelememize konu olan bu metin de Tursun Fakih'ten mülhemdir. Muhammed Hanefî ve Muhammed Hanefî Tabut Cengi konusunda yapılan akademik çalışmalardan tespit edilenler sıralanmıştır.¹²

- 12 Konu hakkındaki ansiklopedi maddeleri, süreli yayın makaleleri, bildiriler, tezler ve kitaplardan tespit edebildiklerimiz sıralanmıştır. İslam tarihi, mezhepler ve edebiyat sahasının ortak teması olan Muhammed Hanefî hakkında İslam tarihi alanında yapılan en kapsamlı çalışma Hüseyin Güneş'e aittir.

Ansiklopedi Maddeleri

BUHL, Frantz (1997). "Muhammed b. al-Hanafîya". İslâm Ansiklopedisi. C.VIII. 478-479.
 ÖZ, Mustafa (2005). "Muhammed b. Hanefîye". TDV İslâm Ansiklopedisi. C. 30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 537-539.
 ÖZ, Mustafa. (2005). "Ali Evlâdı". TDV İslâm Ansiklopedisi. C.2, 392-393.

Süreli Yayın Makaleleri

DALKIRAN, Sayın (2004). "Muhammed b. El-Hanefîye ve Adına Oluşan Fırkalar". *Dîni Araştırmalar Dergisi*. 2004/19. 139-158.
 GÜLÜM, Emrah (2014). "Muhammed Hanefî Hazretleri Cengi" Tabut Savaşı Hikâyesi Motif Denemesi ve Transkripsiyonlu Metin". *Journal of Turkish Studies*. (Volume 9 Issue 12): 301-348.
 GÜNEŞ, Hüseyin (2015). "Muhtâr es-Sekafî Hareketi Karşısında Muhammed b. Hanefîye'nin Yeri". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 2015/75. 183-199.
 GÜNEŞ, Hüseyin (2017). "Muhammed b. Hanefîye'nin Ehl-i Beyt Fertleriyle İlişkileri". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 2017/84. 137-161.
 KOÇOĞLU, Turgut (2017). "Hz. Ali'nin Oğlu Muhammed b. Hanefîye'ye Öğütleri". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 2017/84. 117-136.
 KORKMAZ, Sıddık (2007). "Hz. Ali'nin Oğlu Muhammed b. el-Hanefîye'ye Vasiyeti". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2007/24. 97-142.

Bildiriler

GÜNEŞ, Hüseyin (2017). "Müslümanlararası Şiddet Karşısında Muhammed b. Hanefîye'nin Tutumu ve Çözüm Önerileri" *Uluslararası Rabmet ve Çatışma Bağlamında İslam Mezhepleri Sempozyumu*, 25-27 Mart 2016, Karaman. 305-312.
 GÜNEŞ, Hüseyin (2018). "İslam Tarihinin İlk Mehdisi: Muhammed b. Hanefîye". *Uluslararası Mehdilik Sempozyumu*, s. 135-158.

Tezler

GÜNEŞ, Hüseyin (2009). *Dini, Siyasal ve Sosyal Etkisi Açısından Muhammed B. Hanefîye ve Hayatı* (16/637-81/700). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.
 ŞAHİN, Hatice (1989). *Tursun Fakih Gazavatnâme (Dil Özellikleri-Metin- Sözlük)*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
 ŞENER, Mümin (2010). *Muhammed Hanefî Cengi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
 TOKLU, Adem (2002). *Muhammed bin el-Hanefîye'nin İslâm Tarihindeki Yeri*. Fırat Üniversitesi

Muhammed Hanefî-Tabut Cengi'nin Konusu ve Hikâyesinin Kısa Özeti

Eser, Tursun Fakih'in Muhammed Hanefî Cengi'nden mülhem olup büyük oranda benzerlikler gösterir. İsa adlı şairin Tursun Fakih'in eserinin baş ve son beyitlerini atlayıp, olay örgüsünü bozmayacak şekilde kelime ve kafiye değişiklikleri yaparak üslup ve tahkiye tarzında farklılık yakalamaya çalıştığı söylenebilir.

Olay

İsmi bizzat Hz. Muhammed tarafından rüya yolu ile koyulan ve yaşı küçük olduğu için gazaya gitmesine babası Hz. Ali'nin izin vermediği Muhammed Hanefî avlanmak üzere Medine'den ayrılır, bir geyiğin peşinden giderken Tabut adlı kafirin korusuna girer, koruda uyuyakalır. Muhafızlar, kendisine Tabut'un korusuna izinsiz girdiğini, kuralları gereği esir edileceğini, eğer Tabut'un elini öpüp suçunu itiraf ederse gençliğine acınarak affedilme ihtimali olduğunu anlatırlar. Muhammed Hanefî özür dilemeyi kabul etmez, Hz. Ali'nin oğlu olduğunu söyler, büyük kahramanlık göstererek iki yüz kafiri kılıçtan geçirir, baş pehlivanın kafasını keser, Medine'ye götürüp asar. Böylesi yiğitlik daha önce görülmemiştir. Hz. Ali oğlunu tebrik ettikten sonra koruya bir kez daha yalnız gitmemesi ve geyik şeklinde zuhur edenin aslında şeytan olduğu hususunda oğlunu uyarsa da Muhammed Hanefî onu dinlemez. Geyiği yakalama arzusuyla tekrar koruya yönelir. Tabut, olanları öğrenmiş, çok öfkelenmiş ve tedbirini almıştır. Daha çok sayıda askerle hazırlanmış ve korusuna tekrar geleceğini tahmin ettiği Muhammed Hanefî'yi koruya ikinci gelişinde hileyle de olsa yakalamıştır. Tabut'un adamları Hz. Ali'nin hışmından korktukları için Muhammed Hanefî'nin

Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

YETKİN, Halit (2016). *Mubammed B. Hanefiyye Cenknâmesi (Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 9260/1) Transkripsiyon-Metin-Tablîl*. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kitaplar

ATALAN, Mehmet (2011). *Türk Kültüründe Muhammed Hanefî Cenknâmeleri*. İstanbul: TBBD.

ATALAN, Mehmet (2007). *Muhammed b. el Hanefiyye ve Anadolu'daki Tezahürleri*, Ankara: İlahiyat Yayınları.

ÇETİN, İsmet (2002). *Tursun Fakih, Hayatı-Edebî Şahsiyeti, Mesnevîleri*. Ankara: İLESAM Yayınları.

MATTEİ, Jean-Louis (2004). *Hız. Ali Cenknâmeleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ÜNLÜER, Ceyhan (2010). *Muhammed bin Hanefiyye Cengi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

idam edilmesini isteyen Tabut'a farklı bir yöntem önerirler. Giydirip kuşatma, içkiyle kandırma ve dinini değiştirmesi hususunda çocuğu iknaya çalışırlar ve tüm bu sıralananları yaparsa Tabut'un dünyalar güzeli kızı Mine ile evlilik ödülünü teklif ederler. Muhammed Hanefî büyük bir kararlılık göstererek İslam dinine uymayan bu teklifi kabul etmez. Bu davranışı kızına ve kendisine hakaret kabul eden Tabut ceza olarak çocuğu zindana attırır. Muhammed Hanefî'nin din konusundaki kararlı tavrını çok beğenen Mine onu kurtarmak için zindana gelir. On kişinin yerleştiği taşı kaldırır, zindancının başını keser, bu esnada Muhammed Hanefî güzel sesi ile Dehr/İnsan suresinden ayetler okumaktadır. Kız, Muhammed Hanefî'ye âşık olur. Kement salarak çocuğu kurtaran Mine, İslam'ı seçer. Muhammed Hanefî ve Mine evlenmek için aht ederler. Hz. Ali'nin nikah kıyması için Medine'ye doğru yola koyulurlar. Öfkeden deliye dönen Tabut azılı savaşçılar Rüstem ve Davud ile bin askerini Mine ve Hanefî'nin peşinden gönderir. Bir dağ eteğine sığınan ikili burada düşman askerleri ile vuruşmaya başlarlar. Mine bir erkek gibi dövüşür, kahramanca savaşır. Vuruşma iyice kızışır. Bir türlü galip olamayan Tabut'un askerleri Mine'yi kement atarak yakalayıp babasına teslim ederler. Muhammed Hanefî yaralanmıştır. Allah'a sığınan Muhammed Hanefî'nin çaresiz hali babası Hz. Ali'ye rüyasında haber verilir. Hz. Ali oğulları yanına Hasan, Hüseyin ve sahabileri de alarak yardıma gelir. Düşmanı alt eder, oğlunu kurtarır. Muhammed Hanefî başından geçenleri anlatır, Mine'den bahseder. Hz. Ali Tabut'a elçi göndererek Mine'nin serbest bırakılmasını ve bir miktar haracın ödenmesini ister. Aksi hâlde savaştan çekinmediğini söyler. Beraberindekiler ile düşünüp taşınan Tabut başına gelecek felaketten korktuğu için anlaşmayı kabul eder, kızını çeyiziyle gönderir, haracı öder. Hz. Ali, oğulları ile Medine'ye geri döner, Muhammed Hanefî ve Mine evlenir. Ashab arasında para ve ganimetler bölüştürülür, ziyafet verilir. Dua ve Kuran tilaveti ile Resulullah anılır.

Kahramanlar ve Özellikleri

Muhammed Hanefî: On yaşındadır. Cesur, imanlı, kararlı, güçlü bir yapıya sahiptir.

İslam davetçisinin sahip olması gereken bazı hasletler vardır. Bu vasıflar arasında samimiyet ve dürüstlük, bilgi ve eylem, sabır, kanaatkarlık ve dünyaya bağlanmama, hoşgörü, ciddiyet ve ağırbaşlılık, alçak gönüllülük, sadelik ve güler yüzlülük, bağışlama ve af, hikmet ve merhamet, güç ve kararlılık, beceri ve iyi yönetim, iffet ve verâ, gözetim ve tedbir, güzel konuşma, diyalog ve etkileme gücü, üstünlük ve cesaret, vicdan ve şefkat, emaneti korumak, doğruluk, haya, ikram ve cömertlik, sır saklamak,

bedenî ve ahlâkî özellikler bakımından olgunluk bulunur (Salih b. Muhammed, 2015: 159). Hz. Ali ve oğlu Muhammed Hanefî'ye bu açıdan bakıldığında sayılan vasıflardan pek çoğuna sahip olduklarını söylemek mümkündür. Muhammed Hanefî'nin sayıca kendinden çok kafiri alt etmesi ve pehlivanın başını kesmesi üstünlük ve cesaretine, yakalandığı zaman Tabut'tan özür dilememesi ciddiyetine ve ağırbaşlılığına, teklif edilen içkiyi içmemesi sabır ve doğruluğuna, kıyafet ve metaya aldırılmaması kanaatkarlığına, bedensel kuvveti, hoş sureti ve güzel sesi ile Kuran okuması bedenî ve ahlâkî vasıflarına, Mine'ye nikahsızken dokunmaması iffet ve haya sahibi olduğuna, Mine'ye verdiği sözü tutup sayıca çok düşmanla savaşmaktan hiç çekinmemesi samimiyet, dürüstlük ve cesaretine örneklerdir.

Hz. Ali: Hz. Ali'nin vurgulanan özelliği gücü ve kuvvetidir. Ayrıca Hz. Muhammed'e olan bağlılığı, rüya yolu ile gösterdiği velayet de dikkati çekmektedir. Oğlunu bağrına basıp tebrik etmesi merhametine, çocuğunu koruya gitmemesi hususunda uyarması gözetim ve tedbiri ile birlikte vicdan ve şefkatine, aldığı altın ve ganimetleri paylaşması ikram ve cömertliğine, kafirlerin ondan korkup çekinmeleri üstünlük ve cesaretine, anlaşmayı ve alınan ganimetleri yazıya geçirip kaydetmesi bilgi ve eylem konusundaki vukufiyetine örnek gösterilebilir.

Hz. Muhammed: Rüya yolu ile Hz. Ali ile görüşür ve Muhammed Hanefî'nin doğumunu müjdelemesi, çocuğun isminin konulması ve daha sonra cenk esnasında kendisine salavat çekilerek güç alınması gibi konularla mesnevide yer alır.

Hz. Fatıma: Gerçekte Muhammed Hanefî ile ilgisi olmadığı hâlde mesnevide annesi olarak gösterilmiş ve bu vesile ile Hz. Muhammed ile Muhammed Hanefî arasında kan bağına dayalı yakınlık kurulması amaçlanmıştır.

Hz. Hasan, Hüseyin ve sahabeler: Muhammed Hanefî zor durumda kaldığında imdadına yetişirler. Muhammed Hanefî, Hasan ve Hüseyin'in kardeşi olma vesilesi ile kendisini güçlü hisseder.

Tabut: Milliyeti ve hangi dine mensup olduğu bilinmeyen bu karakter, güçlü, nüfuz sahibi, acımasız biri olarak işlenir. Korusu ve askerleri, işret düzenlemesi, sözünün geçmesi, sonradan ödediği haraç mal varlığına ve lider konumunda olduğuna işaret etmektedir. Dünya güzeli kızı Mine'nin Muhammed Hanefî tarafından tercih edilmemesine çok sinirlenir, Mine Müslüman olup kaçtığına tepkisi şiddetlidir.

İsminin ölümü çağrıştırdığı düşünülmektedir. Olayın sonunda Hz. Ali ile savaşı göze alamaz ve geri adım atar.

Mine: Tabut'un dünyalar güzeli kızı olup babasına karşı gelerek din ve saf değiştirmiş, akıllı, oldukça güçlü, savaşçı kadın kahramandır. Muhammed Hanefî'ye âşık olmuş ve ona zor durumunda yardım etmiştir.

Davut-Rüstem: Tabut'un Muhammed Hanefî'yi yakalamakla görevlendirdiği iki pehlivanı olup Davud, Rüstem'e göre temkinli bir karakterdir. Rüstem'e Hz. Ali'nin yaptığı kahramanlıkları hatırlatır ve 169-175. beyitler arasında oğlunun da babası gibi olacağını anlatır. Rüstem Muhammed Hanefî'yi yakalayıp öldürmesi karşılığında Mine ile evlenmek istediğini Tabut'a söyler. Dileği kabul görür. Lâkin Mine Hatun savaş esnasında Rüstem'i ve kardeşlerini öldürür.

Zaman

İncelenen mesnevilerde gerçek zaman belirtilmemiştir. Mesafe ya da bir olayı tasvir için gün-gece kavramlarından istifade edildiği görülmüştür.

Mekân

Metinde geçen Cibah-ı Kayran dağı sözlük ve haritalarda yer almadığı için tespit edilememiştir. Tabut Korusu¹³ ise Şam-Mekke arasında Şam yakınlarında bir bölge adı olarak Hacc menzillerinin anlatıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Tabut Korusu ve

13 Aynu'l-hasâ (Tabut Korusu), hac menâzil-nâmesi türündeki eserde yer alır. Eserde otuz dört menzilin (konaklama yerinin) yerel dildeki veya Türkçedeki isimleri, güzergâhtaki sıraları, bir önceki menzille mesafesi, su ya da yiyecek bulundurup bulundurmaması gibi özellikleri sıralanmıştır. Menâzil-nâme sayesinde Osmanlı hac kervanlarının geçtiği güzergâhı öğrenmek ve Şam-Mekke arası konaklama yerlerinin listesini çıkartmak mümkündür (Donuk, 2017: 94-95).

Şam'ın güneyinde 30 saat mesafede bulunan Müzeyrib ovası, Şam-Medine Hac Yolu ve Cerde Anadolu ve Kafkaslardan gelen hacî kabilelerinin toplanma yeri olup hacî adayları yolculuk için gerekli olan tüm ihtiyaçlarını genellikle zilkade ayının başlarında dört ila on günlük bir süre kaldıkları Müzeyrib ovasında temin ederlerdi. "Kervanı ve onu koruyacak askerî birliği sevk ve idare edecek olan görevli de kafiye bu ovada katılırdı. Müzeyrib'den sonra sırasıyla; Sahra-ı Mîna, Mafarrak, Ayn-ı Zerka, Balat, Belka, Nüşür, Azir, Katran Kalesi, Tabut Korusu, Aran, Aneze, Maan Kalesi, Akabebaşı, Cuğeyman, Eşmeler (Kala-i Zatülhicce), Kazık Tutmaz, Asi Hurma, Meğayır, Haydar Kalesi, Bürke-i Muazzama, Şakku'l-Acuz, Medayin-i Salih, Ülä, Bir-i Ğanem, Mataran, Bir-i Zümürürd, Şia'bü'l - Ahmer, Şia'bü'n-Niam, Hediye Eşmesi, Fahleteyn (Selam Kayası) ve Vadiü'l - Kurra menzilleri geçilerek Medine'ye ulaşırdı." (Doğan, 2013: 129).

Haydar Kalesi isminin bir güzergah adı olarak kullanılması Hz. Ali cenklerinin halkta bıraktığı tesirin sonucudur. Dursun Fakih'te dağın adı Cebel-i Gaylan, Nurullah Hoca metninde ise Cebel-i Ayan'dır (Atalan, 2011b: 226; Mattei, 2004: 89). Medine şehri diğer mesnevilerde de geçen ortak motiftir.

Dil Özellikleri

Metin Eski Anadolu Türkçesi karakteristiğini yansıtmaktadır. Metinde görülen Eski Anadolu Türkçesi ses özelliklerinden şunlar tespit edilmiştir:

1- Birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan kalın ve ince *ğ*'nin erimesi örneği: b.337 katı, b.343 diri

2- İkinci ve daha sonraki hecelerin başında bulunan ince ve kalın *ğ*'lerin erimesi örneği: b.466 kalan

3-Söz başındaki bir kısım *ğ*'lerin tonlulaşması örneği: b.12 deyişür

4- Söz başındaki bir takım ince *k*'lerin tonlulaşması örneği: b.16 giçe

5- Dış arası *d*'lerin *y* olması örneği: b.23 uyandı

6- Çift dudak *n*'lerinin dış-dudak *v*'sine dönmesi örneği: b.476 ev

7- Üç kelimedeki söz başı *b*- sesinin *v*- olması örneği: b.42 var

8- Bir kelimedeki söz başı *b*- sesinin düşmesi örneği: b.20 ola

9- İsimden isim yapma eki -IXğ, -Xr ve --DXr çatı ekleri 1. ve 2. şahıs iyelik ekleri, ilgi hâli eki, çokluk 1. şahıs eki, emir kipinin teklik ve çokluk üçüncü şahıs ve yine emrin 2. çokluk 2. şahıs ekleri yardımcı ünlüleri ile birlikte yuvarlaklaşmıştır: b.6 bahtlı, b.12 deyişür, b.375 başum, b.99 başuñ, b.436 canımız, b. 335 hâlünüz, b.352 Tañrınuñ, b.266 senüñ, b.201 atavuz, dutavuz, b.288 kurtarırdum, b.143 kırduñsa, b. 416 kıydıñuz, b. 488 aldanmasun, b.115 vîrsün. Bilinen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs eki de daima yuvarlaktır. b. 316 itdük. Bildirme eki yuvarlaktır.b.102 adıdur, b.124 erdür.

Yukarıdaki eklerin yalnızca yuvarlak biçimleri bulunmasına rağmen meslek isimleri yapan + *çI*, teklik 3. şahıs iyelik, teklik 1. şahıs (bir türde) ve çokluk 2. şahıs, teklik ve çokluk 3. Şahıs bilinen geçmiş zaman, -*mIş* görülen geçmiş zaman, -*IsAr* gelecek zaman, -*IçAk* ve -*InçA* zarf fiil eklerinin, emir kipindeki -*gI*/pekiştirme ekinin sadece düz biçimleri bulunmaktadır. b.183 gözcî, b.418 gözi, b.420 gördi, b.431 dutdılar, b. 375 salmışam, b.165 bekleyiserler, b.174 olıcak, b.24 olınca, b.300 olgıl

10- *D-* ile başlayan eklerin *t*-li biçimlerinin tonlulaşması sonunda bu tür eklerde sadece *d*'li biçimler bulunur: b.277 kulaçdur, b.288 esirlikden, b.5 gökde, b.128 öpdî, b.128 koçdı

11-Birkaç kelimeye bazı ünsüzler düşmüştür: b.236 su, b.239 oturur, b.235 getir

12- Kelime sonundaki *g*'lerin düşmesi neticesinde birkaç kelimeye ikizleşme ortaya çıkmıştır. b.412 issidür

Biçim özelliklerinden aşağıdaki örnekler tespit edilmiştir:

1- *+IXg* isimden isim yapma eki *+IU* olmuştur: b.90, başlu

2- *+(X)g* isimden isim yapma eki *+U* olmuştur: b.117 diri

3- İlgi hâli eki ünsüzlerden sonra *+mñ*, ünlülerden sonra *+mññ* biçimindedir: b.36 Ali'nün b.43 Medîne'nün b.44 Allāh'uñ

4- Yüklenme hali olan *+g* erimiş *g*'den önceki yardımcı ünlü sadece düz biçimi ile *g*'nin yerini almıştır: b. 78 atı, b.10 evini

5- Çıkma hal eki *+Dm* değil *+dAn*'dir: b.160 erden b.161 ucdan

6- Vasıta hâli eki *n* kalıplaşmış örnekler dışında kaybolmuş, yerini *ile*'den eklenen *+(I)la* almıştır: b.236 suyla (su ile)

7- Teklik 1. şahıs eki *-Am*, biçimindedir: b.102, b.343 getürem, yetürem

8- Çokluk 1. şahıs eki *-vUz* ve *-UZ*'dur. b.97 görevüz

9- Bilinen geçmiş zamanda *-DImIz*'in yerini *-dUk* almıştır: b.95 bulduk, b.316 itdük

10- Gelecek zaman eki *-IsAr*'dir: b.146 olısar. b.288 girsem, b.288 etse b.299 dirseñ

11- durur yanında *+dUr* bildirme eki yaygınlaşmıştır: b.216 atasıdur. (Ercilasun, 2006, 453-457)

12- *-uban(in)*, *-üben(in)* zarf fiil ekleri bu dönemin ürünlerinde sık geçer. b. 346 işüdüben, sürüben b.347 çağıruban (Uysal, 2014: 48).

Destan Geleneği ile Müsterekler Dede Korkut Hikâyeleri ile Muhammed Hanefî Cengi'nin Benzeyen Yönleri

Eski Türk ananesi, İslam ananesi ve İran ananesinden izler taşıyan cenk-nâmeler, dinî-ahlâkî öğütleri içeren kahramanlık öyküleridir. Ehl-i beyt konulu olması sebebi ile Muhammed Hanefî cenk-nâmesi, klasik edebiyat ve halk edebiyatının müstereklerindedir. Alevîler-Sünniler açısından da ortak edebî ürün olan konu başlangıçta Hz. Muhammed ile olan bağı sebebi ile Sünniler, Hz. Ali'yi yücelttiği için de Aleviler tarafından da desteklenerek halkın hafızasında hem yazılı hem de sözlü şekilde yer edinmiştir (Mattei, 2004: 42). Sözlü edebiyat geleneğinden beslenen Türk edebiyatı tarihini bilemediğimiz dönemlerden itibaren edebî ürünleri nesilden nesile dil yardımı ile aktarmıştır. Sagularda ilk örnekleri görülen kahramanlık temasını destanlar ve halk hikâyeleri takip etmiş, İslamî edebiyat ürünlerinde benzer konular çeşitli türlerde karşımıza çıkmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri ile Muhammed Hanefî-Tabut Cengi arasında da dikkat çekici muhteva ve dil benzerlikleri vardır. Kılıç-ok-süngü, güyegü, karavaş, karavaş kul olmak, sağ esen olmak, kocuşup ağlaşmak, herze söylemek iki metinde ortak kullanılmış kelimelerdendir.

Bay Büre Bey oğlu Bamsı Beyrek Boyu hikâyesinde kahraman “bir geyik avı” esnasında nişanlısı Banı Çiçek ile tanışır (Gökyay, 2006: 75). Beyrek tutsak iken “kafir kızı kendisini helallğine kabul etme sözü karşılığında urgan yardımı ile kahramanın kaçmasına yardım eder”, Bamsı Beyrek de hikâyenin sonunda sözünü tutar (Gökyay, 2006: 90). Diğer benzer motif ise Kanlı Koca oğlu Kan Turalı bölümünde geçer. Tırabuzan tekürü kızı Selcen Hatun’u hüner gösteren Kan Turalı’ya verir. İki genç yola koyulduktan sonra pişman olan baba, kızı ve Kan Turalı üzerine altı yüz askerini gönderir. Selcen Hatun süngü elinde at üstünde savaşı (Gökyay, 2006: 15). Dede Korkut hikâyelerinde olduğu gibi Muhammed Hanefî bir geyiğin peşine düşer bu av sonucu Tabut, dolayısı ile de Mine ile karşılaşır. Mine kahramanı kemend yardımı ile kuyudan çıkarır ve nikah için birlikte kaçarlardı. Tabut kaçan kızı ve Muhammed Hanefî'nin ardından bin askerini peşlerinden gönderir. Mine Hatun at üstünde süngü ile savaşı.

Sonuç

Mazisi tarihin kaydedemediği kadar eski zamanlara uzanan Türk kavminin edebiyatı yazı yayılmadan önce sözlü olarak var olmuş, Türkler değişik kültür çevreleri ile karşılaştığında muhteva değişikliklerine uğramış, İslamiyetin kabulü ile Kur'an-ı Kerim, İslâmi ilimler, İslâm tarihi, tasavvuf gibi dinî unsurlardan da beslenmiştir.

İslamiyetle birlikte ortaya çıkan gaza ve cihad müslümanlara özgü kavramlardır ve bu fiiller şahsi kahramanlığı göstermekten öte ilâ-yı kelimetullah için yapılıdır. Gazi ve mücahidler insanların Allah katında tek geçerli din olan İslâm'ı duymaları ve kabul etmelerini umarak gaza ve cihad ederler. Kur'an'ı Kerim'in birçok ayetinde müslümanlara, insanları İslâm'a davet etmeleri ve dini dünyaya yaymaya çalışmaları emredilmiştir. Gaza konulu edebi eserlerde, İslam davetçisi olarak Hz. Ali ve dolayısı ile oğlu Muhammed Hanefî'nin ismi sıklıkla geçer.

Türk destan geleneği, İslâmi unsurlarla gelişerek kahramanlık içeren dinî kıssalar üretmiştir. Hz. Ali etrafında şekillenen bu türe cenk-nâme adı verilir. Cenk-nâmeler XIV. yüzyıldan itibaren tercüme, telif, adapte gibi yöntemlerle edebiyatımızda yer bulmuş ve toplumun geniş bir kesimi tarafından da çok sevilmiştir. Hz. Ali cenklerinin bir kolu olarak Hz. Ali'nin oğlu Muhammed Hanefî edebiyatta tıpkı babası gibi cesaret ve şahsiyet abidesi olarak işlenmiş, Hz. Ali'nin manevi veraseti Muhammed Hanefî'ye yüklenmiştir. Mayasını Türk destan geleneğinden alan, yazılıp söylenen bu cenk-nâmelerden biri olan Muhammed Hanefî-Tabut Türk halkının Resul-i Ekrem'e ve dolayısı ile ehl-i beyte olan muhabbetinin bir tezahürüdür. Müslüman Türk milleti, Alevi ve Sünni ayrımı gözetmeksizin müelliflerin Hz. Ali ve ehl-i beytine duydukları müşterek ve coşkulu sevgi ürünü olan bu eserleri halk edebiyatı ve klasik Türk edebiyatı tarzlarında nesiller boyunca okumuş, dinlemiş, ezberlemiştir.

Edebî değer kaygısı gütmeyen yazıldığı için sanatlı usluptan uzak, aruz açısından kusurlu olan bu metinler zamanla anonim bir hüviyet kazanır. Muhammed Hanefî-Tabut Cengi de bu tür metinlerdendir. Metnin konusunun tarihî gerçeklikten uzak olduğu, yazarının Tursun Fakih'ten büyük ölçüde etkilendiği görülmüştür. Arap ve İran edebiyatında örneğine rastlanmayan Muhammed Hanefî Cenk-nâmesinin, kökleri kadim Türk kültürü ve destan geleneğinden beslenen bir ağacın İslamlaştıktan sonra ehl-i beyt sevgisi ve dinî motiflerle olgunlaşan bir meyvesi olduğu çıkarımını yapmamızı sağladı.

	METİN Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün 151b Dünyâda sen hükmine virgil boyun Âhîretde cennete ھاķır ¹⁴ diyün	Sen dünyada (Allah'ın) hükmüne boyun eğ, ahirette cennete (bile) değersiz dersin.
2	Bunda çekersin azacık zahmeti Yarın anda saña vire ni' meti	Burada azıcık zahmet çekersin, yarın orada sana nimet verecektir.
3	Fâni dünyâdan ister[i]sen beķā ' Āķilsen yüzüñü tüt sen ھاķķ'a	Fani dünyadan beka istersen, akıllıysan sen yüzünü Allah'a dön.
4	Ķoma Allāh dilinden bir nefes Andan artuķ nesne kılma heves ¹⁵	Bir nefes (bile olsa) Allah'ı anmaktan geri durma ondan başka bir nesneye heves etme.
5	Yirde gökde söylenen anuñ adı 152a Sevgüsin ol kamu cānlarda ķodı	Yerde (ve) gökte söylenen onun adı o tüm canlara sevgisinden verdi.
6	On sekiz biñ ' âlem hükmi tolu Anuñ emrini duta[n] ne baħtlu	On sekiz bin âleme hükmü caridir, onun emrini tutan ne talihli...
7	' Arş [u] ferş toptoludur oldur Ķanî Ķanda istersen ĥāzır bil sen anı	Gökyüzü ve yeryüzü (onunla) dopdoludur, Gani odur. Nerede istersen onu hazır bil.
8	Utan andan olmağıl ' āşī aña Kim niğāhda ire mi ĥışmı saña	Ondan utan, ona asi olma ki bakışında sana hışmı erişmesin.
9	Buyruğın dut olasın anda ĥāş Hem bulasın tu cihānda iħtişāş	Buyruğunu tut ki orada has olasın, hem iki cihanda hüner bulasın.
10	Vir şalavāt Muştafa'ya şevķ[i]lle Diñle imdi bir ģazavāt zevķ [i]lle	Mustafa'ya şevk ile salavat getir, şimdi bir gazavatı zevkle dinle.
11	Ĥoş ģazavāt idelüm şimdi size Bir dem imdi müstemî' olun bize	Şimdi size hoş (bir) gazavat söyleyelim, bir dem bizi dinleyin.
12	Ol dem içre Muħammed Muştafa Dünyāsın değişür ol kân-ı şafā	O zaman içinde, o saflık kaynağı Muhammed Mustafa dünyasını değiştir(di).
13	Dünyānuñ begliğini ¹⁶ şaldı bütün Āĥiret sultañlığın aldı şatun	Dünyanın beyliğini tamamen bıraktı, ahiret sultanlığını satın aldı.

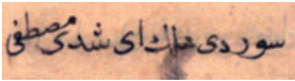
14 ھاķır: hakir

15 heves: hevâs

16 begliğini: begâliğini

14	Bu fānī terk idüb buldu beķā Sürdi mülk ... ¹⁷ Muştafā	Bu yok olacak (dünyayı) terk edip kalıcılık buldu, melek(ler) nurlu Mustafa'yı sordu.
15	O em-i ¹⁸ dil-i mü 'minin kân-ı şafā Çatı ağladı ' Aliyyü'l-Murtażā	O saflık kaynağı, müminlerin gönül merhemi (ölünce) Aliyyü'l-Murtaza çok ağladı.
16	Gice gündüz ravzadan ¹⁹ çıkmaz [1]dı Ağlamadan dünyaya bakmaz [1]dı	Gece gündüz ravzadan çıkmıyordu, dünyaya ağlamaksızın bakmıyordu.
17	Ravzayı ²⁰ bir gice çoçmışdı ' Alī Düşde gördü Muştafā ol velī	Ali, bir gece ravzaya sarılmıştı, o veli rüya(sın)da Mustafa'yı gördü.
18	Şöyle şāz olmuş Muḥammed gelür 152b Geldi ' Ali'nün gözi yaşın alur	Muhammed şöyle mutlu olmuş, gelir. Gel(ip) Ali'nin gözyaşını siler.
19	Yā ' Alī ağlama dur sen daḫi Bir oğlan ²¹ toğiserdür ey saḫi	Ey Ali, sen de ağlama dur, ey cömert bir oğlan doğacaktır.
20	Ol ğazānda saña yoldaş ola Ḥasan [ile] Ḥüseyn'e ğardaş ola	O, gazanda sana yoldaş olsun; Hasan ile Hüseyin'e kardeş olsun!
21	Ağlama dur imdi yā velī ... ²²	Ey veli, ağlama dur.
22	Beşāret kıлмаğa geldüm [ben] saña Muḥammed Ḥanefī ad virgil aña	Sana müjde vermeye geldim. Ona Muhammed Hanefi ismini ver.
23	Böyle diyince uyandı uykudan Gönli açıldı şol dem kayğudan	(O) böyle dedikten sonra uykudan uyandı, o anda gönlü kaygıdan arındı.
24	Şabāḫ olunca zıkr [u] tesbih eyledi Ṭaḫla geldi Fāṭıma çün söyledi	Sabah oluncaya dek zikir ve tesbih etti, tan vakti Fatıma gelince (ona) söyledi.
25	>Baña <ol resül muştuladı bir oğlan[1] Kim Muḥammed Ḥanefī olsun didi	O resul bir oğlan müjdeledi, "(ismi) Muhammed Hanefi olsun." dedi.
26	Fāṭıma'ya çün düşüni söyledi İşidüben ol daḫi şükr eyledi	Fatıma'ya rüyasını anlattı, o da işiterek şükür etti.

17

18 em-i : emi

19 ravzadan: ravzadan

20 Ravzayı: Ravzayı

21 oğlan:oğlan

22 Mısra yazılmamıştır.

27	İkisi de bir t̄amaç hoş eyledi... ²³	İkisi de hoş bir istek eyledi.
28	Çayguy[ı] bir dem yabana atdılar İki helâl ²⁴ bir dōşeğe yattılar	Kaygıyı bir an içlerinden attılar. İki helal bir dōşeğe yattılar.
29	Ol velî şulbünden indi bir oğul Ana rahmi anı eyledi q̄abûl	O velinin zürriyetinden bir oğul indi, ana rahmi onu kabul eyledi.
30	Çün şadefden düşdi oldı dānesi Müddeti hamlin yetürdi anası	O tane sedeften düştü, annesi yüklenme müddetini tamamladı.
31	Çokuz aydan soñra doğdı bir ‘ıyāl Bir ‘ıyāldür ma‘ lūmī bī-miṣāl	Dokuz aydan sonra bir evlat doğdu, (öyle) bir evlat ki benzersizliği malum...
32	Ṭal‘ atı bedr-i minūr hūsn-i kemāl 153a Çehresinden görünürdü zū‘l-Celāl	Güzel yüzü parlak dolunay(dı), güzelliği kusursuz(du), çehresinden celal sahibi Allah'ın (nuru) görünürdü.
33	Kırpigi ucu cigerden kan alur Gözleri hışmı gönülde cān alur	Kırpiğinin ucu cigerden kan alır, gözlerinin hışmı gönülden can alır.
34	Gün-be-gün artar cemālī ṭal‘ atı Dem-be-dem artar kemālī devleti	Yüzünün güzelliği gün-be-gün, makamı an-be-an artar.
35	Çudretile oğlan oldı on yaşar Gözlerine bakannın ‘aqlı şaşar	Kudret ile oğlan on yaşına geldi, gözlerine bakannın aklı şaşardı.
36	Çün ‘Ali’nün işidür ceng [ü] gāzā ²⁵ Başladı gāzilerin adın yaza	Ali'nin işi cenk ve gaza olduğu için gazilerin adını yazmaya başladı.
37	Virdi Hūdā eline bir aq̄ alem Ṭaşa ger çıka dıke evvel q̄adem	Allah eline beyaz bir bayrak verdi, coşup her (işten) önce (o sancağı) diksin.
38	Gāziler anda dirilüb cem‘ ol[a] Kāfirler ol dem tağlub q̄ahr ol[a]	Gaziler orada güçlenip birleşsinler, kafirler o an dağılıp kahrolsunlar.
39	Ol kim ma‘ den-i vücūda dutar Düldül’e bindi daq̄ındı Zülfikār	O ki, varlığın madenini tutar; Düldül’e bindi, Zülfikar'ı taktı.
40	Çün Muhammed Hanefî gördi anı Oğlan eydür bile al git beni	Muhammed Hanefî onu gördü, çocuk “Beni de al, git,
41	Ben daḥi kāfir kırub gāzi olam Şağ [e]sen Allāh getürürse gelem	ben de kafir öldürüp gazi olayım, Allah sağ esen (bir şekilde) döndürürse geleyim.” dedi.
42	‘Ali eydür yā oğul sen dön eve Ṭarlığanma dön vargıl eve	Ali “Ey oğul sen eve dön, kederlenme eve dön,

23 Mısra yazılmamıştır.

24 helâl:helâl

25 gāzā: q̄azā

43	Medine'nün tağları eyle şikâr Biz kılalum uçmağa yine ihtiyâr	Medine'nin dağlarında avlan, biz yine cenneti tercih edelim,
44	Allâh'ın ' avni saña olsun ziyâd Sen tıflsın saña farz olmaz cihâd ²⁶	Allah'ın yardımını sana ziyadece olsun, sen çocuksun cihat sana farz olmaz.” der.
45	Muştafa dimişdür zinhâr anı 153b Sağla kâfir gözinden oğlanı	Mustafa, “Aman ha, oğlanı kafir gözünden koru!” demiştir.
46	Şaklayıcı olsun seni Dön [eve] imdi işitgil sen bunı	“Seni koruyucu olsun, şimdi sen bunu işit, dön.”(dedi).
47	Ol Muhammed Hanefî döndi eve Gönlüne gelür ki ²⁷ çıkam [ben] ava	O Muhammed Hanefi eve döndü, gönlüne ava çıkayım (niyeti) geldi.
48	' Ali gitdi gazây[a] kırk gün tamâm Çıkamadı evde oturdu müdâm	Ali tam kırk gün gazaya gitti, (Muhammed Hanefi dışarı) çıkmadı, daima evde oturdu.
49	Ol Muhammed Hanefî turmağ-ıla Talğandı evde oturdu sağ-ıla	O Muhammed Hanefi, durup evde sağ salim oturmakla daraldı.
50	Av diledi gönli nice bir ²⁸ yana Aldı ele süngüsün bindi ata	Gönlü yeniden avlanmak istedi, eline süngüsünü aldı, ata bindi.
51	Bağladı ' Ali kemendi beline Karşu çıktı seher tan ile	Ali kemendini beline bağladı, seher tan ile karşıya
52	Medine'nün gün doğuşından yana ' Azmi kıldı Hâk Çalab yoldaş aña	Medine'den güneşin doğduğu tarafa doğru yolculuğa çıktı, Allah ü Teala ona azmi yoldaş etti.
53	Tanrı adın okuyub saña Perverdigâr yardımcın ²⁹ olsun saña	Tanrı adını okuyup, Allah senin yardımcın olsun.
54	Dört yanına seyr iderek gider ... ³⁰	Dört yanını izleyerek gider.
55	Seyr iderken bir gazâla uğradı Bilmedi kim fi'l-i âle uğradı	Gezerken bir geyiğe rastladı, bir hileli işe uğradığını bilmedi.
56	Öñüne düşdi nâgehân bir gazâl Hüb yaratmış ol Qadim-i lâ-yezâl	Ansızın önüne bir geyik düştü, o yok olmayan Kadim Allah onu güzel yaratmış.

26 43. beyit ikinci mısra ile kafiye gereği yer değiştirildi.

27 ki: key vezin gereği ki okundu.

28 bir: yir

29 yardımcın: yardımcıken

30 Mısra yazılmamıştır.

57	Gözleri gevher yâkıttan yanağı Dişleri mercân la'lden dudağı	Gözleri cevher, yanağı yakuttan, dişleri mercan dudağı lalden...
58	Kirpigi ayardur ğufrânâtı Kuyruğı zebercetden sündüsi	Kirpiğı (Allah'ın esirgediklerini bile) ayartır, kuyruğı sündüsi zebercetten.
	154 a	
59	Çün Muhammed Hanefî gördi añ ³¹ Key ta' accüb kıldı an>la<dı Sübhân'ı	Muhammed Hanefî onu görünce çok şaşırđı, Sübhân'ı andı.
60	Dir zihî ³² rabbü'l-âlî Bu ğazâlî getüreydim ben ele	"Yüce rabbim, ne güzel! Ben bu geyiğı ele geçirseydim,
61	Cehd ideyim bu ğazâlî tutayım Medîne şehrine armağan ilteyüm	çabalayım, bu geyiğı tutayım, Medine şehrine armağan götüreyim." der.
62	Çözdi kemendin tiz aldı ele Atayın kim yakın gele	Kemendi çözdü, hemen eline aldı, "Kemendi atayım, onu yakalayım."(dedi).
63	Şaldı kemendi üstüne geldi yavuk Sıçradı kemendin çıkdı ol yavuk	Kemendi (üstüne) attı ama yakalayamadı, o sevgili (güzel) geyik sıçrayıp kementten kurtuldu.
64	Kaçmadı yakınında durdı anuñ İndi katı gelmesin ola mı bunuñ	(Geyik) kaçmadı, onun yakında durdu, şimdi bunun iyice/şiddetli şekilde gelmesi olur mu?
65	Sürdi atın yine geldi üstüne Şaldı kemend anı tutmak kaçdına	Yine üstüne geldi, atını sürdü, onu tutmak kasdıyla kemendi attı.
66	Nice kim atar kemendinden çıkar Yakınında tıruben buna bakar	Kemendini ne kadar atsa da (geyik yine) çıkar, yakınında durup ona bakar(dı).
67	Yiddi kez kemendi atdı buña Avına düşmez bakdı taña	Buna yedi kez kemend attı, baktı avını düşürmez, şaşırđı.
68	Bu kez eydür süngü ile yıkayım Bu ğazâlî at yanına dağayım	"Bu kez süngü ile (onu) yıkayım, bu geyiğı atın yanına takıp (götüreyim)." dedi.
69	Çovudı bu kez sağ [u] şola Ağşam olunca çıkardı bir tağa	Bu kez sağa sola kovaladı, akşam olunca bir dağa çıkardı.
70	Ol tağauñ başında ol şahsüvâr Atdan indı kaldı ol şahsüvâr	O usta binici, o dağın başında attan indı, kaldı.
71	Bile yetdi yanına ol yavuk Çü ne gördi tañla oldu yavuk	O güzel sevgili geyik de onun yanına gelince (Muhammed Hanefî) şaşırđı.

31 añı: aña

32 zihî: zihâ

	154b	
72	Muhammed Hanefî bindi atına Çün yakın geldi yolun hem kıtına	Muhammed Hanefî atına bindi, yolun kenarına yaklaştı.
73	Sıçradı durdu yerinde ol ğazāl Hüb yaratmış ol kâdim-i bî-zevāl	O geyik sıçradı, yerinde durdu, yok olmayan Kadim Allah onu güzel yaratmış.
74	Şöyle yanında durdu [ol] gitmedi Muhammed Hanefî terk itmedi	Şöyle yanında durdu, gitmedi, Muhammed Hanefî'yi terk etmedi.
75	Yürüdi ardınca hem ol o gice Vardı bir şahraya irdi gör nice	O gece (geyiğin) ardınca yürüdü, bir ovaya ulaştı, gör nasıl!
76	Dürlü çiçekler yaratmış nice O yeri gelincik tutunmuş nice	Nasıl (da) türlü (türlü) çiçek yaratmış, orayı nasıl (da) gelincik kaplamış...
77	Dürlü kuşlar gülsitândur uş Ol ğazālî tağdan iner hoş	Türlü kuşlar, sanki gülbahçesidir, o geyik dağdan güzelce iner.
78	Kendü yorılmış atı hem ac-ıdı Geyigi dutamadığına acıdı	Kendisi yorulmuştu, atı da açtı, geyiği tutamadığına üzüldü.
79	İripdür gördi ol yer ki otı Atdan indi tiz ota şaldı atı	Ulaştığında onun otu yediğini gördü, hemen atını ota saldı.
80	Dikdi süngüsünü bir dem uyudu Bir kâfir korusu meger bu-y-ıdı	Süngüsünü dikti, bir an uyudu, meğer burası bir kafir korusu idi.
81	Bir ulu kâfir adı Tâbut idi Bu korunun yeri seyrângâhı idi	Bu kuru, adı Tabut olan büyük bir kafirin seyrangah yeri idi.
82	Çün uyudu oğlan yumdı gözi Nice anlamadı bu sözi	Çocuk gözünü yumdu, uyuduğu için bu sözü anlamadı.
83	Ol korunun bir bucağında meger Bekler idi korıyı iki yüz er	Meğerse, o korunun bir köşesinde iki yüz asker bekliyordu.
84	Cümlesi demür tonlu er [i]di Ol yerün korucusı bunlar idi	Tamamı demir zırlı askerlerdi, o yerin muhafızı bunlardı.
	155a	
85	Kim koruya kimse gelüb düşmege Hem müslümân tağı bunı aşmaga	Kimse gelip koruya yerleşmesin hem de müslümanlar bu dağı aşmasın (diye)
86	Şabah aḡşam ol kâfirden on kişi Koruyu bir kez tolanmaḡdur işi	o kafirlerden on kişinin işi, sabah akşam koruyu bir kez dolanmaktı.
87	Gezdiler çün koruyu başdan başa Ol yire geldi kim yatur ol paşa	Koruyu baştan başa gezdiler, o yere geldiler ki (orada) o paşa yatıyordu.

88	Yatmış uyur vü hem otlar atı Kendünün üstünde var cenk âleti	Kendisinin üzerinde savaş aleti olduğu halde yatmış, uyuyor atı (da) otluyordu.
89	Süngüsün dikmiş yatur aşlan gibi Heybeti var şanasın kaplan gibi	Süngüsünü dikmiş, arslan gibi yatıyordu, kaplan gibi heybeti vardı.
90	Atı uğradı uyardı çün durur Bağuben atlu kâfirleri görür	Atı yanına yaklaştı, uyandırdığı için kalkar, bakınca atlı kafirleri görür.
91	Tiz tutar atını biner atına Bir kâfir yaklaşur anuñ çatına	Hemen atını tutar, atına biner, onun yanına bir kâfir yaklaşır.
92	Atı gördi bir yalın oğlan özi İllâ od gibi yanar iki gözi	Atı gördü, kendisi gösterişsiz fakat gözleri ateş gibi yanan bir çocuk (ile karşılaştı.)
93	Didiler delü misin yoğsa fuzül ³³ Nice girdün koruya sen yâ tıfil	“Ey çocuk! Sen deli misin akıllı mı, koruya nasıl girdin,
94	Tābutuñdur bu koru bilmez misin Yoğsa hışmından hāzer ³⁴ kılmaz mısın	bu koru Tabut’undur bilmiyor musun? Yoksa onun hışmından korkmuyor musun?
95	Uş iki yüz kişi beklerüz bunı Uş koru içinde bulduk biz seni	İki yüz kişi burayı koruyoruz, biz seni bu koru içinde bulduk.
96	Bizde yaşak böyledür her kim ola Koruya giren gerek begün ola	Bizde kural böyledir, kim olursa olsun koruya giren beyin esiri olur.
97	Bir tıfil oğlan imişsin yalınız Hele şimdi yüri gel gel görevüz	Yalnız küçük bir çocukmuşsun, hele şimdi gel gel (de) görelim.
	155 b	
98	İn atından gel bizümile bile Öp begümüzün elün şuçın dile	Atından in, bizimle gel, beyimizin elini öp, suçunu itiraf et.
99	Atuñı toñunu vir kırtar başuñ Kıyamazuz biz saña yigit başuñ	Atını, zırhını ver, başını kurtar, gençsin biz sana kıyamayız.” dediler.
100	Çün Muḥammed Ḥanefî ol pehlüvān Kim ne herze söyler bu kıltabān	O pehlivan Muhammed Hanefî, “bu alçak ne saçma sapan konuşuyor,
101	Tañrı arslanı ‘ Alî oğlı benem Fāḫıma Zehrā ‘durur benüm anam	Allah’ın arslanı Ali’nin oğlu benim, benim anam Fatıma Zehra’dır.
102	Ceddüm adıdur Muḥammed Muştafa Ben Muḥammed Ḥanefî’yem bî-şafā	Ceddimin adı Muhammed Mustafa’dır, ben de şakası olmayan Muhammed Hanefî’yim.
103	Ḥasan [u] Ḥüseyn benim kardaşlarım Atası pek gāzāda yoldaşlarım	Hasan ve Hüseyin benim kardeşlerim, ataları güçlü, gazada yoldaşlarım.

33 fuzül: fuzüli

34 hāzer: hāzer

104	Herze söyleme yürü var işiñe Yoħsa şimdi ip daķarım dişine	Saçma sapan konuşma, yürü işiñe git, yoksa şimdi dişine ip/kemend takarım.” (dedi).
105	Çün kâfirler bu sözi işitdiler İki yüz kişiye ħaber itdiler	Kafirler bu sözü duyunca, iki yüz kişiye haber verdiler.
106	Didiler budur bizim düşmanımız Yandı atası elinden cânımız	“Bu bizim düşmanımızdır, atasının elinde (de) canımız yandı” dediler.
107	Key fütüh girdi elimüze bugün Bunu öldürmek bize yavlaķ düğün	Çok (büyük) zaferler elimize geçti bugün, bunu öldürmek bize düğün eğlence!
108	Öldürüb bunda aşalum leşini Tābut’a iletelüm bunun başını	Öldürüp, leşini buraya asalım, Tabut’a bunun başını iletelim.
109	İki yüz er araya aldı anı Ya’ ni kim yıķub dutalar oğlanı	İki yüz er, çocuğu araya aldılar, çocuğu düşürüp yakaladılar.
110	Muħammed Hanefi ol şir-dil Atınuñ siħāmına doymazdı fil	O arslan gönüllü Muhammed Hanefi’nin atının oklarına fil doymazdı.
	156a	
111	Aldı süñgü virdi>şad< tekbir şalavāt Kâfirüñ içine ol dem sürdi at ³⁵	Süñgüyü aldı, tekbir (getirdi) ve salavat çekti, o anda kafirin içine atını sürdü.
112	Na’ ra urdı girdi kâfir içine Ħamle kıldı önüne vü kıçına	Nara attı, kafirlerin içine girdi, önlerine ve arkalarına hamle yaptı.
113	Şöyle çāpük süv[ā]r-idi ħarb-ıla ³⁶ On kâfir yıkardı bir çarb-ıla	Savaşta çevik süvari idi, bir darbe ile on kafiri yıkardı.
114	Ol iki yüz er başı bir pehlivān Cenk içinde uğradı bir nev-civān	O taze civan, vuruşma esnasında iki yüz erin başpehlivanına rastladı.
115	Havāle kıldı süñgü zaħmın ³⁷ aña Pehlivānuñ başın ³⁸ vursün saña	Pehlivanın başını vursun diye onu süñgüsünün yara(lamasına) havale etti.
116	Süñgü zaħmı ³⁹ çıķdı göğsünden yara Şol sā’ at cān virüb düşdi yere	Süñgü yarası, göğsünden yara olarak çıktı, o saatte yere düşüp can verdi.
117	Ha>di< diyince ol iki yüz kâfiri Kıra ķodı ķalmadı kimse diri	O iki yüz kafiri, ha diyerek kırdı. Kimse diri kalmadı.

35 at: atı

36 ħarble kelimesinde be’nin noktası yok.

37 zaħmın: zaħmın

38 başın: başımın

39 zaħmı:zaħmı

118	İndi kesdi pehlivānuñ başını At yanına götürüb aşdı anı	İndi, pehlivanın başını kesdi. Atın yanına götürüp onu astı.
119	Atına bindi katılayub sürer Yine üç günde Medine'ye irer	Atına bindi katılıp sürer, üç günde Medine'ye ulaşır.
120	Aşdı meydanuñ içinde ol başı ‘ Acebe kıldı anı gören kişi	O başı meydanın içine astı, onu gören kişi şaşırđı (kaldı).
121	‘ Alî üç günde ğazādan irişür ‘ Kamu aşhāblara anda görişür	Ali, üç gün (sonra) gazadan (şehre) erişir, tüm sahabilerle/dostlarıyla orada görüşür.
122	İrdi Hasan [u] Hüseyin ol dem bile Ġaziler durmuşdı şaĝ [u] şola	O anda Hasan (ve) Hüseyin de ulaştılar, gaziler sağa sola dizilmişlerdi.
123	‘ Alî eydür bunca kıldum ben ğazā Kāfiruñ cānına çok kıldum cezā	Ali, “ben bunca gaza eyledim, kafirin canına çok ceza verdim,
	156b	
124	Kesmedüm bunuñ gibi büyük başı Zihî erdürdü bu başı kesen kişi	bunun gibi büyük (bir) başı kesmedim, bu başı kesen kişi ne güzel erdir.” dedi.
125	Didiler kim yā ‘ Alî oĝluñ aña Muhammed Hanefî ol ğāzi şāha	“Ey Ali, oĝlun Muhammed Hanefî, o gazi şah,
126	Vardı bir kaç gün eglendi tamām Bu başı kesüb getürdi ve’s-selām	(topu topu) birkaç gün kaldı, bu başı kesip getirdi, vesselam.
127	Söylemedi hayr şer nesne bize Bu ne başdur siz şoruñ eyde size ⁴⁰	Bize hayır ya da şer bir şey söylemedi, bu ne baştır, sorun size söylesin.” dediler.
128	‘ Alî durdı öpdü koçdı oĝlını Bu ne başdur di ey cānum cānı	Ali kalktı, oĝlunu öptü, kucakladı. “Ey canımın canı bu baş nedir, söyle.
129	Yalıñuz kanda şataşdun sen buña Nice öldi diñ haber virgil baña	Sen yalnız (başına) buna nerede sataştın, nasıl öldü, bana haber ver.” (dedi).
130	Muhammed Hanefî şāh şerh eyledi Atasına ne ki kıldı söyledi	Şah Muhammed Hanefî babasına (durumu) açıkladı, ne yaptı (ettiyse) söyledi.
131	Tābutuñ korusına varduĝın Anuñ iki yüz kişisin kırduĝın	Tabut’un korusuna vardığını, onun iki yüz askerini öldürdüğünü (anlattı.)
132	Pehlivānuñ başıdur didi bu baş Cenk içinde nāgehān oldı taş	“Bu başpehlivanın başıdır, vuruşma esnasında ansızın (kestim).
133	Süñgü ile baĝrını çāk ⁴¹ eyledüm Başını kesdim tenin hāk eyledüm	Süñgü ile baĝrını parçaladım; başını kestim, tenini toprak eyledim” dedi.

40 size: siz

41 çāk: hāk

134	Kim şanuk isterseñüz işbu söze Varuben görsün inanmayan bize	Eğer bu sözü(me) şahit isterseniz, bize inanmayan gitsin, görsün,
135	Ol qorida nice gövdeler yatur Yā baba eksüğini var sen yetür	o koruda nice gövdeler yatıyor, ey baba, eksüğü varsa sen tamamla.”
136	Muhammed Hanefi çün kıldı beyān İş bu sözi atası bildi ‘ayān	(diyerek) sözünü söylediğinde, babası da açıkça öğrendi.
	157a	
137	Öpdi anuñ gözlerin eydür oğul Qoluñ[a] kuvvet cihānda sağ ol	(Babası) onun gözlerini öptü, “ey oğul, bileğine kuvvet, cihanda sağ ol,
138	Veli zinhār dañi böyle kıлмаğıл Kendöziñi tehliki şalmağıл	ancak, bir daha asla böyle yapma, kendini tehlikeye atma.
139	Dünyā kāfirdür qamu düşman bize Kılmışuz cānlarına çok cezā	Dünya kafirlerle (dolu), hepsi bize düşman, canlarına çok ceza verdik,
140	Bunca kāfirler qanın dökmüşüz Başların süñgü ucunda aşmışuz	bunun gibi nice kafirlerin kanını dökmüşüz, başlarını süngü ucuna aşmışuz.
141	Saqın ele düşmeyesin ⁴² añsuzın Kim bizi mahrüm idesin añsuzın	Sakın, ansızın ellerine geçmeyesin, bizi aniden (senden) mahrum bırakmayasın.
142	Ol kāfir Tābut çerisi çokdurur Yiddi yüz binden dañi artuqdurur	O kafir Tabut’un askeri çokdur, yedi yüz binden de fazladır.
143	Qorusunda kırdunsa iki yüz er ⁴³ Ol kāfir qorusını qomaz ister	Korusunda iki yüz er öldürdüysen, o kafir korusunu bırakmaz, ister.
144	Ol ki bu işleri anlamış ola Dañi andan yüz ziyāde gelmiş ola	O da bu işleri anlamış olsa gerek, (eskisinden) yüz daha fazla (kişiyile) gelmiş olacak.
145	Ol yavuq ⁴⁴ gördüñ iblis durur Aña uymağıлñ şoñ ziyān olur	O yakın gördüğü şeytandır, ona uymanın sonu ziyān olur.
146	Şeytāna uyan peşimān olisar Az sevinüb çok peşimān olisar	Şeytana uyan pişman olacaktır, az sevinip çok pişman olacaktır.” dedi.
147	Medine’de bir zamān kıldı qarār Ġāziler cümle yine oldı süvār	Bir süre Medine’de yerleşti, gazilerin hepsi atlarına bindiler.
148	>‘Alī< ya‘ni oğluna virdi birkaç öğüt İşidüb kıldı qabul oldı süküt	(Ali), oğluna birkaç öğüt verdi, (o da) işitip kabul etti, sustu.

42 düşmeyesin: düşmesen

43 er: eri

44 yavuq: يوق

149	Şâh-ı merdân yine bindi atna Yine ğarğ oldu cenk âletine	Mertlerin şahı (Ali) yine atna bindi, cenk aletleri ile donandı.
	157b	
150	Ġaziler cümlesi yine cem ^ç olur Cem ^ç inün içinde kendü ecma ^ç olur	Yine gazilerin hepsi toplanır, tamamının içinde kendisi (de) bulunur.
151	Şancağ-ı İslâm getirüb yürüdi Ġaziler fırsatı bizimdür dedi	İslam sancağı getirip yürüdü, “gaziler fırsat bizimdir.” dedi.
152	Leşkerün başı ‘Aliyyü’l- Murtażā Mağrib gün toğur ol şir-i Ĥudā ⁴⁵	Askerin başı Allah’ın arslanı Aliyyü’l- Murtaza, batıya gün (doğarken gitti).
153	Muhammed Hanefî çün evde kalur Ol ğazā[luñ] nakşı göñlüne gelür	Muhammed Hanefî evde kaldığından, o geyiğin sureti göñlüne gelir.
154	Bir nice gün eydür ey ‘aceb N’ola mı ben anı kılam taleb	Bir gün dedi ki, ben onu istesem şaşılır mı, ne olur?
155	Zihî görklü nesne idi ol ğazāl Kim yaratmış o Ġadim-i bi-yezāl	O geyik çok güzel, alımlı bir varlıktı ki, onu hiç yok olmayan Kadim olan Allah yaratmıştı.
156	Rengini gördü sevindi bu cānum Bir dağı elüme gire mi benüm	Rengini gördü, bu canım sevindi, bir daha benim elime girer mi?
157	Arzuladı yine bindi atına Teni ğarğ oldu vü cenk âletine	Heves duydu, yine atına bindi. Cenk aletleri ile donandı.
158	Geydi cevşen süngüsün aldı ele Kimseye dimesdi kim gel bile	Cevşen taktı, süngüsünü eline aldı, kimseye “Gel.” bile demedi.
159	Muhammed Hanefî çün çıkdı gelür Ġorusına Tābut’un gör ne kıılır	Muhammed Hanefî, Tabut’un korusuna çıkıp gelir, gör ne yapar.
160	Didiler ol iki yüz erden biri Bekleyen ⁴⁶ kalmadı biri diri	“O (koruyu) bekleyen iki yüz erden biri bile sağ kalmadı.
161	‘Ali’ nün oğlı bunlara uğramış Ġamu pancar gibi ucdan toğramış ⁴⁷	Ali’nin oğlu buraya uğramış, tamamını pancar gibi uçtan (uca) doğramış,
162	Pehlivanun başını kesmiş dağı Medine iletüb aşmış dağı	ve dahi, pehlivanın başını kesmiş, Medine’ye götürüp de aşmış.” dediler.

45 Ĥudā: Ĥuzā

46 Bekleyen: Bekleyüz

47 toğradı: toğradı

	158a	
163	Vay ki ol mel' ün işidüb қақıdı Ol melâmetlük bunlara һақ-ıdı	Vay ki o melun (olanları) işitip öfkelendi, o melameti bunlar haketmişti.
164	Yoһsa bir oğlan iki yüz âdemi Öldürüb bunun gibi iş ide mi	Yoksa, bir çocuk iki yüz adamı öldürüp bunun gibi bir iş yapabilir mi?
165	Seçdi bu kez yiddi ٲonlu eri Vardı kim bekleyiserler ol ٲoru ⁴⁸	Bu kez yedi mücehhez adamı o koruyu beklemeleri için seçti.
166	İki pehlivân bunlara baş ٲodı Birisi Dāvūd [biri] Rüstem adı	İki pehlivani bunların başına koydu, birisinin adı Davud, biri Rüstem (idi).
167	Geldi ٲondı yiddi yüz er ٲoruya ٲim gelürse ٲomayalar ٲoruya	Yedi yüz er, koruya geldi konuşlandılar ki kim gelirse (gelsin) koruya girmesine izin vermesinler.
168	Rüstem eydür gelse ol oğlan yine Göstereydüm aña bulaşmak ٲana	Rüstem, “o çocuk yine gelse ona kana bulanmak nedir gösterirdim.” dedi.
169	Dāvūd eydür sen bu sözi söyleme Degmelere anı ٲıyās eyleme	Davud, “sen bu sözü söyleme, onu değme (yiğitlerle) mukayese etme” dedi.
170	Atasınuñ işidür cenk men cāvezi Ol yıııbdur niceleürüñ evini	Babasını savaşta geçen kimdir, o nicelerin evini yıkmıştır.
171	Üç filüñ sekrini kırmışdurur Biñ eri bir erde şaymışdurur	Üç filin setini kırmıştır, bin eri bir kişi yerine koymuştur.
172	Nice devleürüñ ٲopardı kellesin Yalıñuz aldı Selāsıl ٲal’asın	Nice devlerin kafasını koparmıştır, Selasil kalesini yalnız (başına) almıştır.
173	Tañrınuñ biñ bir adı vardır ođur Çalsa ٲılıç ucundan od şağlar	Allah’ın binbir ismini okur, kılıcını doğrultsa ucundan ateş (çıkartır.)
174	Atasınuñ böyle olıcağ һüsni Arslan olur yine arslan yavrusı	Babasının güzelliği/marifeti böyle olunca, arslanın yavrusu da yine arslan olur.
175	Sen һazer ٲıl anı zebün añlama İki yüz er kırduğunu tañlama	Sen ondan kork, onu zayıf düşünme iki yüz eri öldürdüğüne şaşırma.
	158b	
176	Bu ٲoruya geliserdür ol yine Hünerüñ var ise göster oğlana	O bu koruya yine gelecektir, hünerin var ise oğlana göster.

48 ٲoru: قروي

177	Bunda bunlar uş h�azerde ⁴⁹ d�n [�] gün Mu�ammed H�anef� ⁵⁰ yitmiş d�ni gün	İşte bunlar gece gündüz korkuda, Muhammed Hanef� (onlara) gece gündüz yetmiş.
178	Ol ki arzu kılmışdur key �atı Yine doğrı �oruya sürdi atı	O ki (bu işi) �ok istemişti, atı(nı) yine koruya doğru sürdi.
179	Atdan ⁵¹ irişecek ol yavu� G�rem önünde nig�hın oldı yo�	O yakın (dost) atdan (inip) ulaşınca, baktığını göremedi.
180	Otlar ola ol �oruda geyik uş Varam ola ki gözüm ola d�ş	“İşte geyik o koruda otlu oluyor olmalı, gideyim de göreyim.” (diye düşündü).
181	S�ng�s�n aldı düřüb at gücüne Yel gibi bindi �orunuň ucuna	Atının gücüne dayanarak (ata) bindi, süngüsünü aldı, rüzgar gibi korunun ucuna (ulaştı).
182	Ba�dı gördi [anda] k�fir leşkeri Yiddi yüz er şaf şaf olmuşlar geri	Baktı, gördü kafir askelerinden yedi yüz er geride saf saf olmuşlar.
183	D�im� bunlar bunı gözler imiş G�zciler tağdan tağa gözler imiş	Bunlar, daima onu g�zliyorlarmış, gözcüler dağdan dağa g�zletleme halindeymişler.
184	��n buları ol Mu�ammed H�anef� Gördi cenk i��n d�z�lmiş>ler< s�v�ri	Muhammed Hanef�, bunların savaş için atlarına binip dizildiklerini gördü.
185	Didi kaçmak olmaya artuç bize Kılalum d�n ‘ aşkına bunda gözü	“Artık bize kaçmak olmaz, din aşkına burada gaza edelim.” dedi.
186	Yal�uzem yardımcım sen ol [ey] H�ud� ��n atam adı ‘ Aliyyü’l-Murtez�	Ey Allah’ım! Yalnızım, yardımcım sen ol, çünkü babamın adı Aliyyü’l- Murteza’dır.
187	Virdi şal�t Mu�ammed H�anef� Depdi k�fir üstüne ol dem atı	Muhammed Hanef�, salavat çekti, o an kafir üzerine atı sürdü.
188	şol �anıkmış �urd düşdi �oyına Ya �atı a� kim erişiş avına	Kurdun koyuna düşmesi kanıksanmıştır, (tıpkı) �ok a�ın avına erişmesi gibi...
	159a	
189	Bir süngü-y-ile Mu�ammed H�anef� Tarma tağın eyleyüb tam�m şafları	Muhammed Hanef�, bir süngü ile şafları darmadağın ederken,
190	Taşdı yüreği sanki �an tamar Heybetine doymaz degme bir er	yüreği sanki kan damarı gibi taştı, heybetine değme bir er (dayanamazdı.)
191	Na’ra urdı çağıra dört yanına çatı bulaşdı k�fir �anına	Nara attı, dört yanına çağırdı, kafir kanına çok bulaştı.

49 h azerde: h azerde

50 H anef : Muştafa

51 Atdan: Atdı

192	Ṭaḥ-ıla öndin girdi cenge tamām İkindiye degin kıldı hümām	Önce hayretle savaşa girdi, (o) civanmerd, ikindiye kadar (savaşa) devam etti.
193	Kāfirūn cengine kıldı ol hümām ... ⁵²	O civanmerd kafirle savaş etti.
194	Kāfirūn üç yüzini dökdi yire Kendü daḥi yemiş-idi çok yara	Kafirden üç yüz kişiyi yerle bir etti, kendisinde de yetmiş(ten) çok yara (vardı).
195	Çıkdı kāfir arasından ol yine İndi anda bir depenūn üstüne	O, kafirlerin arasından (yine) çıktı, orada bir tepenin üstüne ulaştı
196	Kim kıla bir laḥza ol yerde qarār Diñlene bir dem yine ol süvār ⁵³	ki, o yerde kısacık bir süre dursun, o süvari bir an (orada) dinlensin.
197	Ḳalan kāfir bir yere dirildiler Ne kılalum diyūben söyleşdiler	Kafirden (geri) kalanı bir yerde toplandılar, “Ne yapalım.” diyerek konuştular.
198	Rüstem eydür vardur ‘ arımız Bir oğlan kırdı geçürdi varımız	Rüstem, “Utancımız vardır, bir çocuk hepimizi kırdı, geçirdi.
199	Cümle varımız yaḥud ölmek gerek Yaḥud bu oğlan ele gelmek gerek	Ya hepimizin (bu uğurda) ölmesi gerek, ya da bu çocuğu ele geçirmek gerek.
200	Ḳamu bir kez süngü uruşalum Cehd idelüm atını düşürelüm	Hepimiz bir kez süngü ile vuruşalım, gayret edelim atını düşürelim.
201	Atı düşücek kemendler atavuz Atı düşüb kendüni dutavuz	Atı düşünce kementler atalım, atı düşürüp kendisini tutalım.” dedi.
202	Çün kāfirler böyle danışdı işi 159b Ḥamle kıldı oğlana dört yüz kişi	Kafirler böyle karar verip, dört yüz kişi çocuğa saldırdılar.
203	Gün batınca yine kıldılar savaş Atınuñ incüğine doḳundı taş ⁵⁴	Gün batınca yine savaştılar, (çocuğun) atının inciğine taş dokundu.
204	Nigāhın altında at ditrer düşer Kāfir ol dem oğlan üstüne üşer	Gözleri önünde at titreyip düşer, kafir(ler) o anda çocuğun üstüne üşüşür.
205	Ḳırk kemendi bir uğurda atdılar Oğlanı ol dem giriftār itdiler	Her bir yandan kırk kemend atdılar, o an çocuğu yakaladılar.
206	Şaldı Rüstem Tābut’a bir müjdeci Eydür oğlan bize kılmışdı küci	Rüstem, Tabut’a bir müjdeci gönderdi. “Çocuk bize zorluk çıkarmıştı.

52 Mısra yazılmamıştır.

53 süvār: şuvār

54 taş: taşı

207	Bilsün o şah ki duttuk biz anı Şâz olsun kahr kıldık düşmânı	O şah bilsin ki, biz onu yakaladık, sevinsin biz düşmanı kahrettik.” dedi.
208	Tâbuta çünkim irişdi bu haber Leşker aluben ol şahı karşılar	Bu haber Tabut’a ulaşınca, asker alarak o şahı karşılar.
209	Çün Muhammed Hanefî dutuğın olur Kâfire bayram günü ol gün olur	Muhammed Hanefî yakalanır, o gün kafire bayram olur.
210	Leşkerine çün Tâbut karşı gelür Şâz oluben bunlara alkış kılar	Tabut, askerini karşılar, mutlu olarak bunları alkışlar.
211	Kaşuyuben oğlana yavlağ bişâr Öñüne katuben tez tez gider	Esir çocuğa düşmanca davranıp, (onu) önüne katarak hızlı hızlı gider.
212	Karsuñı eyler feşâr feşâr ... ⁵⁵	Elbisesini sıkı sıkı bağlar.
213	Urdı söğdi ol dutulmuş oğlana Dutuben şehre getürdiler anı	(Tabut) yakalanan çocuğa vurdu, hakaret etti, onu tutarak şehre getirdiler.
214	Bir ağaç dikteler meydân içine Kim aşâ koyub cezâdur suçına	Meydanın içine bir ağaç dikteler ki suçunun cezasını (verip) assınlar.
215	İletdiler darağacına oğlanı Ol şehriñ ehli işitdiler anı	Çocuğu darağacına götürdüler, şehir ahalişi bunu duydu.
	160a	
216	Bildiler kim Tañrı arslanı ‘Alî Bu oğlanuñ atasıdur ol velî	Bildiler ki bu oğlanın babası, Allah’ın arslanı velayet sahibi Ali’dir.
217	İşüdürse bu dem oğlan öle Zülfiğârın aluben ‘Alî gele	Bu sırada oğlunun öldüğünü duyarsa, Zülfiğâr’ı alarak Ali gelecektir.
218	Çıra kökümüzi bizim ucdan uca Ne yigit kıla vü ne çoca	Bizim kökümüzü baştan sona kılıçtan geçirir, ne genç ne yaşlı kalır.
219	Feryâd idüb Tâbut çağrışılar Yalvarayın ayağına düşdiler	Feryad ederek Tabut’u çağırıyorlar, yalvarıp ayağına kapandılar.
220	Didiler ey bizüm sultânımız Al<ma>ğıl bunıñla bizüm kanımız	“Ey bizim sultanımız, bununla bizim kanımızı dökmek!” dediler.
221	Sen sanmañ ‘Alî bunda gelmeye ‘Alî’ye kimse muqâbil olmaya	Sen zannetme ki Ali buraya gelmez, Ali’ye karşı kimse duramaz.
222	Ol kılısdur bizi cümle helâk Biz helâk olmağdan çori ne dilek	O hepimizi helak edecektir, helak olmaktan bizi koru, yine muradına er.

55 Mısra yazılmamıştır.

223	Öz elünle kıl bizi evvel kıta Andan ziyân eyle sen bu oğlana	Önce bizi kendi elinle (öldür), ondan sonra bu çocuğa zarar ver.
224	Yohsa biz rāzı degilüz bu işe Ger bize Tābut kaķıya ger boşa	Yoksa biz bu işe razı değiliz. İster bize düşmanlık et, ister bizi bırak.
225	Tābut’a hācibe eydür ey ulu Gerçi vardur sizde de çok ‘aql yolu	Vezir, Tabut’a “ey ulu (hükümdar), gerçi sizde de çok akıllıca yollar vardır ama” dedi.
226	Ger bizi kırsarsan başdan başa ... ⁵⁶	“Eğer bizi baştan başa öldürürsen,...
227	Besleyelüm kıtımızda oğlanı Cerāhatden arıdalum tenini	çocuğu yanımızda besleyelim, tenini yaradan arındıralım.
228	Virelüm at hil’at < altun> don kumaş İçirelüm süci olsun ‘aqlı fāş	At, hilat, elbise, kumaş verelim, şarap içirelim akılı (karışsın).
229	Yalvaralum bizim dine döne 160b Dönmez ise cebr idelüm biz yine	Yalvaralım, bizim dinimize dönsün, dönmezse yine zorlayalım.
230	Mine Hıatun kıızı<ñı> virgil buña Kim yüzün gören kişi kalur taña	Buna, kızınz Mine Hatun’u verelim ki onun yüzünü gören hayran olur.
231	Ger bu oğlan işüdüre sözü<ñi> Dinüñe girse virelüm kıızıñı	Eğer bu çocuk sözünü dinler dinine girerse kızını verelim.
232	Dinüñe girse kızüñ kılsa kabül Atasınñ şerrini def’ ide ol	O, kızını kabul edip, dinine girse (böylelikle) babasının şerrini de def etmiş oluruz.
233	Ger bitür atasınñ işini Soñra keselüm oğlanñ başını	Babasının işini bitirdikten sonra çocuğun başını keselim.” (dediler).
234	Kāfir Tābut bu sözi kıldı kabül Sen nice dirseñ eyle olsun ol	Kafir Tabut bu sözü kabul etti. “Sen nasıl dersene öyle olsun.” dedi.
235	Bir hekim tiz oқuyub getürdiler Oğlanñ yarasına un urdılar	Hemen bir hekim çağırıp getirdiler, çocuğun yarasına un koydular.
236	Çıkardular kendüden kanlu tınları Gül su-y-ıla yudılar nazik teni	Üzerinden kanlı kıyafetleri çıkardılar, nazik tenini gül suyuyla yıkadılar.
237	Geydürdiler aña atlas tınları Old[ı] Muḥammed Hānefi aydan arı	Ona atlas elbiseler giydirdiler, Muhammed Hanefi aydan parlak/güzel oldu.
238	Ulu kişi aña tapu kıldılar Aldılar Tābut kıtına geldiler	Ulu kişi(ler) ona hürmet ettiler, aldılar, Tabut’un yanına getirdiler.

56 Mısra yazılmamıştır.

239	Çodılar bir kürsi altun oturur Ne ki kâfir var ise karşı durur	Bir altın kürsü (üzerine) koydular, oturuyordu, ne kadar kafir var ise karşısında duruyordu.
240	Tābut eydür meclis āleti getürūñ Sūci gelsün şoĥbete bünyād urūñ	Tabut “meclis çalgılarını getirin, içki gelsin, sohbete başlayın.
241	Sākiler cāmı ele hem aluñuz Şoĥbetümde dürlü sāzlar çalınuz	Sakiler! Kadehi ele alınız, sohbetimde türlü sazlar çalınız.” dedi.
242	Çün Rüstem oldı meclis sāz-ıla 161a Sākiler hem öri tırdı nāz-ıla	Rüstem saz ile meclise (oturdu), sakiler de vakar ve naz ile kuruldular.
243	Țoldurub cāmı kadeĥ getürdiler Şaġa şola devr idüb yetürdiler	Kadehi doldurup bardaġı getirdiler, saġa sola dönüp ulaştırdılar.
244	Sākī ⁵⁷ getürdi tırdı kadeĥ Tābut aldı içdi oldı feraĥ	Saki kadeh getirdikçe Tabut, alıp içti, rahatladı.
245	Bir daĥı tırdurdılar içdi cāmı Çalınmadı gönünde hiç zerre ġamı	Bir daha doldurdular, içkiyi içti, gönlünde zerre (kadar) derdi kalmadı.
246	Üç ayaġdan çünk[i] Tābut kıldı nūş Ĥurrem oldı ĥāñrı gönli ‘ uş	Tabut üç kadeh içki içti, keyfi yerine geldi, gönli (şen) oldu.
247	Şaġa şola sākiler rest ittiler Meclis ehlin ħamusın mest itdiler	Sakiler, saġa sola (hizmet) ettiler, meclis ehlinin tamamını mest ettiler.
248	Baġdı Tābut şaġına vü şoluna Meclis ehli durdılar ayaġına	Tabut saġına ve soluna baktı, meclis ehli onun ayaġına dizildiler.
249	Çün ayaġına durdu hep ĥāş [u]‘ ām Sākī getürdi tolu zerrin cām	Seçkinler ve sıradan (insanlar) ayaġına dizildi, saki altından kadeh getirdi.
250	Tābut aldı eline z[er]rin tası ⁵⁸ Oġlana dir ey yigitlerūñ ĥaşı	Tabut altından kadehi eline aldı, çocuġa “Ey yiġitlerin hası!
251	Benüm elümden bunu içmek gerek Şāz oluben gönümü açmak gerek	Benim elimden bunu içmek gerekir, mutlu olarak gönülümü refahlatmak gerekir.” dedi.
252	Oġlan eydür bu ĥarāmı içmezem Ol dīn perdesini açmazam	Çocuk “Ben bu yasaklanmış içkiyi içmem, o dīn perdesini açmam.
253	Benim ol ceddım Muĥammed Aĥmedī Atam anam yöresinden geçmedi	Benim ceddım Muhammed Ahmed, babam, anam (içkinin) yakınından bile geçmedi.
254	İçmezem ben daĥı öküş söyleyem Ĥasta vücuduma zahmet eyleyem	Ben de içmem çok (kesin) söyleyeyim, hasta vücuduma zahmet (mi) eyleyeyim?” dedi.

57 Sākī: Şākī

58 zerrin tası:

255	Cehd idegördi süciden içmedi 161b Harām nesneye ağzın açmadı	Direndi, içkiden içmedi. Yasaklanmış birşeye ağzını açmadı.
256	Nice kim yalvardı bulmadı çäre Kim bunı ister yoldan çıkarara	(Tabut) bunu yoldan çıkarma niyetiyle ne kadar yalvardı ise de çäre bulamadı.
257	Tabut eydür şıma benüm sözümi Derüñ oğuñ gelsün imdi kızım[ı]	Tabut “Benim sözümlü kırma. Toplayın, çağırın şimdi kızım gelsin.” dedi.
258	Bir kıızı var ıdı maḥbüb-ı zamān O idi cennet ḥürisinden nişān	Zamanın sevgilisi bir kıızı vardı, o cennet huri(ler)inden bir nişān idi.
259	Geydügi zībā ḥarīr vü ṭon idi Sözleri bal ağzı şekker-ḥūnī	Giydiği güzel ipekten elbiseydi, sözleri bal, ağzı şeker, kırmızı.
260	Ḥüsn-i ḥulḳ-i luṭf[i]di ser tā-ḳadem Did[i] indüñ meclise gelsün bu dem	Baştan ayağa latif güzel yaratılmıştı, “Çağırın, şimdi meclise gelsin.” dedi.
261	Ḥaber oldı kıza gelür nāz-ıla Çıқтаşur ayaḳda ḥalḫal bār-ıla	Kızın haberi olunca naz ile gelir, ayağında halhal (çok/büyük) ses çıkarır.
262	Dürli cevher içine ḡarḳ oldı kıızı Atasınuñ sohbetine geldi tezi	Bol ve çeşitli mücevherler içindeki kız, hemen babasının sohbetine geldi.
263	İndi gökden şanki ol meclise ay Baḳdı oḡlan yüzüne görklü bınar	Sanki meclise gökten ay indi, çocuğun yüzüne baktı güzel (bir) pınar.
264	Bitdi imān nūr yüzünde berḳ urur Çehresinde küfri imān ḡarḳ urur	Nur yüzünde iman yerleşti, parlar. Çehresinde iman(sızlık) karanlığı boğulur/yok olur.
265	Düşdi kızüñ göñli oḡlan yüzine ‘Āşık oldı cān [u] dilden sözine	Kızın gönlü oḡlanı sevdi, can ve gönülden (ona) aşık oldu.
266	Tabut eydür [ey] yigitler serveri Sen meleksin senüñ olsun bu ḥürī	Tabut “Ey yigitlerin reisi, sen meleksin bu huri (de) senin olsun.
267	Tā benüm elümden iç bir süci ḳadeḫ ⁵⁹ Ya dīnime gir beni eyle feraḫ	Benim elimden bir kadeh içki iç ya da dinime gir beni sevindir.
268	Gel bizüm dīnimüzi eyle ḳabül 162a Mīne Ḥatun ḳaravaş ben saña ḳul	Gel bizim dinimizi kabul et, Mine Hatun kölen ben de kulun (olayım)
269	Baḳ yüzine göresin ḥür[i] sen Buncılayın görmedüñ maḥbübü sen	Yüzüne bak, huri görürsün, sen böyle güzel (bir) sevgili görmedin.” dedi.
270	Muḫammed Ḥanefī eydür nite Dünyā için dīni terk etmek ḫaṭa	Muhammed Hanefi “Nasıl (olur), dünya için dini terk etmek hata.

59 süci ḳadeḫ: ḳadeḫ süci

271	Çızıñ için dīnimi terk itmezem Toğrı yolu koyub egri gitmezem	Kızın için dinimi terk etmem, doğru yolu bırakıp eğri gitmem.
272	Dīn Muħammed dīnidür İslām için Virmezem İslām dīnūñ biñ cān için	Din Muhammed'in dinidir, İslam'a mahsustur. Bin can için İslam dinini değişmem.
273	Öldürürsen ben bu sözi tutmazam Gayret odu-y-ıla 'arı satmazam	Beni öldürürsen (yine de) bu sözden dönmem, gayret ateşi (yüzünden) hayamı satmam." dedi.
274	Şaldı başın hā dōkd[i] yaşın Yağdı 'aşkı ol kızuñ için daşın	Başını eğdi, ağlayacak gibi oldu, o kızın aşkı için dışını yaktı.
275	Kāfir Tābut ğazab itdi ođlana Eydür şoyuñ iltūñ bunı zindāna	Kafir Tabut çocuğa (çok) kızdı, "Bunu soyun, zindana götürün.
276	Ne lāyıkdur kızıma bu bed-fi' il Kim olaydı kızım-ıdı genc meyl	Bu kötü davranış kızıma layık mıdır ki meyl etseydi, kızım hazine idi.
277	Zindān içre bir kıyu vardur derin Çırk kıulaçdur ol yerūñ derinliđi	Zindan içinde derin bir kuyu vardır, o yerin derinliği kırk kulaçtır.
278	Çuyuya [tez] indirūñ bu ođlanı Halk içinde çün haçil itdi beni	(Hemen) bu oğlanı kuyuya indirin, çünkü halk içinde beni utandırdı.
279	Bir içim su günde bir etmek virūñ Bu işūñ şonu neye irer görūñ	Günde bir içimlik su ve bir ekmek verin, bu işin sonu nereye varır, görün." dedi.
280	Şol dem ođlanuñ tonun şoydılar Götürüb anı kıuyuya şaldılar	O anda çocuğun elbisesini soydular, onu götürüp kuyuya bıraktılar.
281	Çuyu ağzına kodılar bir taşı 162b Kim gidermeye yerinden on kişi	Kuyu ağzına, on kişinin yerinden kaldıramayacağı bir taş koydular.
282	Bir kişi anda bekci kodılar Zindān kapusın ur[ub] gitdiler	Oraya bir kişi bekeçi koydular, zindan kapısını kapatıp gittiler.
283	Çız atası meclisinden çün çıkar Ođlanuñ 'aşkı anuñ için yaçar	Kız babasının meclisinden çıkar, oğlanın aşkı onun için yakar.
284	Kim benüm yüzüm görüb olmadı şā[d] Eydür zihī dīne i' tiķād	"Benim yüzümü görüp de sevinmedi, dinine bağlılığı ne güzel.
285	Dīnini sevdi cemālüm sevmedi Öz başından bu belāyı şavmadı	Dinini sevdi, güzelliğimi sevmedi, kendi başından bu belayı savuşturmadı.
286	İçmedi atam elinden ol süci Zihī er kim kendüye kıılır güci	Babamın elinden içkiyi içmedi, ne güzel yiğit ki kendini güç durumda bıraktı.
287	Kendözine ger beni kılsa kabül Ben kabül itdüm ki şāhum ol[a] ol	Eğer beni kendisine kabul ederse, ben onu şahım kabul ettim.

288	Dīnine girsem kabūl etse beni Kurtarırdum esirlikden ben anı	(Onun) dinine girsem beni kabul etse, ben onu esirlikten kurtarırdım.” dedi.
289	Virdi gönüli aña ‘ārı kalmadı Giceye degin qararı kalmadı	Ona gönül verdi, utanması kalmadı. Geceye dek sabrı kalmadı.
290	Dün qarañu olunca durdı nigār Zindānuñ qapusına vardı nigār	Gün karanlık olunca resim gibi güzel sevgili kalktı, güzel (kız) zindanın kapısına vardı.
291	Kesdi zindancı başın girdi içeri Vardı zindān ağzına qulaq qodi	Zindancının başını kesti, içeri girdi, zindanın girişine kulak dayadı.
292	Quyu dibinde Muḥammed Ḥanefi “ <i>Hel eta</i> ” süresin oqur din eri	Muhammed Hanefi, (o) din eri, kuyunun dibinde “ <i>hel eta</i> ” suresini okuyordu.
293	‘Āşık oldı kız anuñ yüzine Ve illā oldı hem la[‘i]f āvāzına	Kız onun yüzüne ve güzel sesine âşık oldu.
294	Qopardı quyu ağzından taşı 163a Şol taşı kim qomış-ıdı on kişi	Kuyunun ağzından on kişinin yerleştirdiği taşı kaldırdı.
295	Didi yapuş bu kemende ey cānum Kim feda olsun saña cānum benüm	“Ey canım, benim canım sana feda olsun, bu kemende yapış.” dedi.
296	Çün Muḥammed Ḥanefi bildi kıızı Ol kemende yapışub çıqdı özi	Muhammed Hanefi kıızı tanıdığından o kemende tutunarak kendi çıktı.
297	Oğlanuñ yüzini gördi kız hemān Barmağın qaldırdı getürdi imān	Kız oğlanın yüzünü gördü, hemen parmağını kaldırdı imana geldi.
298	İki elin boynuna şaldı anuñ İtdi qaravaşuñ oldum ben senüñ	İki elini onun boynuna doladı, “Ben senin kölen oldum.” dedi.
299	Nice dirseñ di bize itmek gerek Oğlan eydür babama gitmek gerek	“Ne dersen de, bizim yapmamız gerekir?” (deyince) oğlan “Babama gitmek gerek.”
300	Ol bize kılsun nikâh olğıl helāl Zinā qılmaqlıq bize qatı vebāl	O bize nikah kıysın helalim ol, zina etmek bize büyük vebal.” dedi.
301	And içüben birbirine itdiler Qavl-i muḥkem eyledi ol dem bular	Bunlar birbirlerine and içip, sağlam söz verdiler.
302	Tapusunda yiddi kırnaq var ıdı Gice gündüz anuñ ile yār ıdı	Hizmetinde yedi hizmetçi var idi, gece gündüz onunla yarenlik ederlerdi.
303	Toquz at ḥāzır itmişdi kıız Cüst [ü] çābük anda kıız itmişdi tiz	Kız orada büyük bir hızla dokuz at hazırlamıştı.
304	Sāz silāḥ süñgü cenk āleti Bağlanuben bindiler her bir atı	At takımı, silah, süngü, savaş aleti bağlayarak her biri bir ata bindi.

305	Yıl gibi şehirden çıkub gıtdiler Medîne'den yana çün 'azm itdiler	Şehirden rüzgar gibi çıkıp gittiler, Medine'ye doğru yola koyuldular.
306	Duydı ol mel'ün meger bu işleri Şol kim kakıdı yıkdı kaşlar[ı]	O melun (Tabut) bu işleri duydu, sinirlendi, öfkeleni.
307	Çün 'ayân oldı kız itdi işi 163b Şaldı bunlaruñ ardından biñ kişi	Kızın bu işi yaptığı ortaya çıktı, bunların ardından bin asker gönderdi.
308	Kuşluğa degin kâfirler sürdiler Nâgâh ⁶⁰ ardından bularuñ idiler	Kafirler kuşluğa kadar (peşlerini) sürdüler, ansızın bunların ardından yetiştiler.
309	Oı Muhammed Hanefî eydür cānum Bularuñ istediği şimdi benü[m]	O Muhammed Hanefî "Canım, bunların istediği benim, şimdi
310	Ben döneyim bunlara sen sür atı Şol tağa varınca durma git çatı	ben bunlara döneyim, sen atı sür, şu dağa varıncaya kadar durma git." dedi.
311	Mine eydür ki ey gözüm nürü Ben kalayım gireyim sen tiz tiz yüri	Mine "Ey gözümün nuru, ben kalayım, (içlerine) gireyim, sen hızlı hızlı git,
312	Atamuñ yüz biñden artuğdur varı İrmedi şimdi yitişür varı	babamın yüz binden fazla adamı vardır, (henüz) ulaşmadılar (ama) şimdi gelirler,
313	Ben buları eyleyim biraz kadem Sen becid sür ataña eyle haber	ben bunları biraz oyalayayım sen (atımı) hızlıca sür, babana haber ver." dedi.
314	Oğlan Mine ki ey cānum Yağıdan kaçmak işüm degil benüm	Oğlan "Ey canım Mine, düşmandan kaçmak benim işim değil,
315	Benüm atam hiç yağıdan kaçmadı Yalana vü gerçeğe and içmedi	benim babam savaştan hiç kaçmadı, yalana ve gerçeğe and içmedi.
316	Andı şart itdük senüñle dün[ü] gün Andım merdiyem ⁶¹ sıyam bugün	Seninle dün yemin ettik, şart koştuk, bugün (de) andımın ardındayım (nasıl) bozayım,
317	Ne yüz ile seni koyub gideyim Yağı yüzünden seni terk ideyim	ne yüzle seni bırakıp gideyim, düşman yüzünden seni (nasıl) terk edeyim?
318	Hayr [u] şer senüñle olmağ gerek Ölmeđ olursa bile ölmeğ gerek	Hayır ya da şer seninle olmağ gerek (sonunda) ölmeğ olsa bile ölmeğ gerek." dedi.
319	Mine bilürdi Muhammed Hanefî Erlük içre şöyle gevherdür şafı	Mine anladı ki, Muhammed Hanefî, saf mertlik cevheridir.

60 Nâgâh : Nâgâh

61 merdiyem: merendiyem

320	Eydür imdi yigit atıñ kıl yarağ 164a Önce gelen üstüne sen at birağ	“Yiğid(im) sen atını hazırla, önce gelenin üstüne sen atını sal/ (ok) at birağ,
321	Hamle kıl buları biraz egle sen Şol tağa degin süreyim hele ben	hamle yap, sen bunları biraz oyala, ben de şu dağa kadar süreyim.
322	Arkamız ol tağ olsun duralum Kāfir ölünce kılıç vuralum	Arkamızı o dağa verip duralım, kafir (düşmanlar) ölmeye kadar kılıç vuralım.” dedi.
323	Gitdi Mine ol yiddi kırnağ bile Durdı oğlan süngüsün aldı ele	Mine yedi tepeyi aştı, oğlan kaldı, süngüsünü eline aldı.
324	Kāfirin önce gelenün ağdarur Sedd-i İskender gibi qarşu durur	Kafirin önce gelenlerini yere yıkar, İskender’in seddi gibi qarşılarında durur.
325	Gördi kırmağla tükenmez kāfiri Yalñuzdur neylesün kıldı zāri	Kafirin öldürmekle tükenmeyeceğini gördü, yalnızlık (sebebiyle) ne yapsın, feryad etti.
326	Eydür imdi tağ etegin dutayım Mine Hatun katında gideyim	Dedi ki “Şimdi dağın eteğine, Mine Hatun’un yanına gideyim.
327	Ol tağı kal’ a idinüb dur[dı]lar Kāfire bir hamle kılıç vurdılar	O dağı kale edinip durdular, kafire bir kılıç hamlesi vurdular.
328	Kāh girdi meydāna oğlan kāh Mine Nitekim ‘aşkla gelmişdi dīne	Gah oğlan meydana girdi gah Mine, nitekim aşkla dine gelmişlerdi.
329	Dīn yolunda ikisi dürüşdiler Üç gün üç gece tamām uruşdılar	İkisi din yolunda gayret ettiler, üç gün üç gece boyunca vuruştular.
330	Kāfir aldı ol tağun dörd yanını Ġaziler aqtıdı kāfir kanını	O dağın dört yanını kafir (düşmanlar) aldı, gaziler kafir kanını aqtı.
331	Gövdelerle toldı meydānuñ içi Tābut’un kahr ile toldı kan içi	Meydanın içi gövdelerle doldu, Tabut’un içi de kahr ile kan doldu.
332	Na’ ra ününden ciğerler hūn olur Kağımağdan şu kim mecnūn olur	Nara sesinden ciğerler kan olur, öfkeden dolayı şöyle deli olur.
333	Bir kız-ıla bir oğlan yağdı bizi 164b Nice ādem diler şimdi sizi	“Bir kızla bir oğlan yakdı bizi, insan sizi şimdi nasıl istesin?”
334	Sizde [ya] nāmus yoğdur ya ‘ arıñuz Bir pula degmez imiş hem varıñuz	Sizin ya namusunuz ya utanmanız yoktur, hem de bir pula degmezmişsiniz.
335	Oğlan getürmesin ele ‘ Alī gelürse hālīñüz nice ola	Oğlanı ele geçiremezseniz, Ali (de) gelirse haliniz nice olur?”

336	Oı gelürse bize virmeye amān Yeg[i]miş sizden bir torba şāmān	O gelirse bize acımaz, bir torba saman (bile) sizden iyiymiş.”
337	Böyle didi katı katı ağladı Kāfir ğayret kuşağın bağladı	Böyle dedi acı acı ağladı, kafır (düşmanlar) gayret kuşağını bağladı.
338	Tuğ dibinden bindi Rüstem atını Geldi Tābut'un katına öğdi anı	Tuğun yakınından Rüstem atına bindi, Tabut'un yanına geldi onu övdü.
339	Eydür şehā ⁶² sil yaşuñı ⁶³ ağlama Gayret od ile yüregüm tağlama	“Şahım, (göz yaşını) sil ağlama, gayret ateşi ile yüreğini dağlama.
340	Bir söz eydem ger işidürsen beni Kim saña tutam getirem oğlanı	Beni dinlersen sana bir söz söyleyeyim, oğlanı yakalayıp getireyim.
341	Dilegümü vürsen mi pes baña Dir nedür dileğini virdüm saña	Sonrasında bana istediğimi verir misin?” dedi. (Tabut) “dileğin nedir, sana verdim.” dedi.
342	Mine Hātun benim olsun hemān Virmeyem oğlana ben bir dem emān	(Rüstem) “Mine Hatun benim olsun, ben oğlana bir an rahatlık vermeyeyim,
343	Dutup saña anı diri getirem Hacetüñ bu ise saña yetirem	onu yakalayıp sana diri getireyim, istediğin bu ise gerçekleştiririm” dedi.
344	Tābut eydür saña virdüm kızum Yine sensin nāmusumuz ⁶⁴ bizüm	Tabut “sana kızımı verdim, yine sen bizim namusumuzsun,
345	Anı tütub getirürsen sen baña Güveygümsin kızımı virdüm saña	(eğer) sen onu yakalayıp bana getirirsen, damadımsın, kızımı sana veririm.” dedi.
346	İşüdiben bunı Rüstem şāz olur 165a At sürüben bunlara karşı gelür	Bunu duyunca Rüstem sevinir, atını sürerek bunların karşısına çıkar.
347	Çağıruban eydür oğlan gel berü Senüñ-i-le cenk idelüm biz girü	Çocuğu çağırarak “Buraya gel, biz seninle savaşalım.” der.
348	Mine eydür ben girem meydānına Zaħm-ı tiğın ben urayım cānına	Mine “Ben meydana gireyim de kılıcın yarasını canına ben vurayım.
349	Rüstem'e ben gideyim sen fāriğ ol Yā ğāzi nevbet benim olsun bu gün	Rüstem'e ben gideyim, sen vazgeç, ey gazi bugün nöbet benim olsun.” dedi.
350	Oı Muħammed Hānefi durdı geri Sürdi Mine ol dem geldi ileri	Muħammed Hanefi geride durdu, Mine o anda ileri çıktı.

62 şehā:sehā

63 yaşuñı: başuñı

64 nāmusumuz: nāmusumuzam

351	Ħamle kıldı ikisi birbirine Sen baĦ imdi Tañrınıñ taĦdîrine	İkisi birbirine hamle ettiler, sen Şimdi Allah'ın takdirine bak.
352	Çaldı altmış kez bu onı o bunu Rüstem'ün ol dem gelmişdi Ħanı	Altmış kez bu ona, o buna (hücum etti), o anda Rüstem'den kan geldi.
353	Bir süñgü urdı anuñ kız tenine BaĦdı atdan Rüstem'ün yaĦ Ħanına	Kız onun tenine süngüyü vurdu, atdan Rüstem'in kirli kanına baktı.
354	İndi kesdi Rüstem'ün ol dem başını Gör ne kıılır Rüstem'ün beş ĦardaŐını	İndi, o anda Rüstem'in başını kesti, gör Rüstem'in beş kardeşi ne yapar...
355	BeŐi daĦı Ħamle kıldı aĦlayu Mine Ħātun yimedi hergiz Ħayu	BeŐi de aĦlayarak saldırdılar, Mine Hatun hiç gam yemedi.
356	Her birine yetdi urdı bir kılıç Her kim kılıç yidi deprenmedi hiç	Her birine yetti, bir kılıç (darbesi) vurdu, kılıcı yiyen hiç kıpırdıyamadı.
357	Mine bu erliĦ çünki iŐledi ĦaĦıdı atası Ħolın diŐledi	Mine bu yiĦitliĦ yaptık(tan sonra), babası gazaba geldi, (öfkesinden) kolunu ısırđı.
358	Başına toprak Ħoyuben aĦladı Didi bu cazı yüregüm taĦladı	(Tabut) başına toprak saĦarak aĦladı, "Bu cadı yüregimi daĦladı,
359	Ħızımı ele getüreydim hemîn 165b Ben yimeyeydüm oĦlanuñ Ħamuñ	(bir) Şekilde kızımı ele geĦirseydım, oĦlanın gamını çekmeseydım,
360	Buña hiçbir er muĦābil olmaya Kimse bunuñla berāber gelmeye	hiçbir yiĦit bunun karşısında duramadı, kimse bununla (mücadele) edemedi.
361	Ħamle kılalım buña eyleñ hüner Siz kemend ile eyleñ buña hüner	Maharet gösterin, buna saldırayım, siz kemend ile hünerinizi gösterin." dedi.
362	Ħamle kıldı ol Ħamu leşker varı Gör MuĦammed Ħanefi ol serveri	Tüm askerleri ile saldırdı. O server Muhammed Hanefi'yi gör ki...
363	Na'ra urdı o daĦı sürdi atı Ħamle kıldı virdi tekbir Őalavātı	O da nara atıp atını sürdü, tekbir getirip, salavat ile hamle etti.
364	Kāfiruñ bir yanına urdı döĦün Kāfir Tābut ortaya aldı kızın	Kafirin bir yanına (...) vurdu, kafir Tabut kızını ortaya aldı.
365	Kimi cenk itdi kimi atdı kemend Kimi atı ayaĦına urdı bend	Kimi savaştı, kimi kemend attı, kimi de atının ayaĦına ip/zincir baĦladı.
366	Mekr ile Ħile ile ip daĦdılar Tāk[i] ol sevdiĦün atdan yıĦdılar	Aldatma ile, hile ile ip taktılar, takı o sevgiliyi attan düŐürdüler.
367	BaĦlayuben anı oldılar revān Atası Ħatına keŐān-ber keŐān	Onu baĦlayarak (yola) koyuldular, babasının yanına zorla çeke çeke sürükleyip götürdüler.

368	Bağdı Tābut gördi kızın oldı şād İtdi komañ oğlanı ol dem murād	Tabut baktı, kızını gördü, mutlu oldu, “Oğlanı kaçırmayın, şimdi isteğim,
369	Ğomañ anı kaçmasun bağlañ yolın Bildürelüm aña kendünün hālın	bırakmayın onu, kaçmasın yolunu kapatın, ona kendi halini/haddini bildirelim.” (dedi.)
370	Bağladılar ol tağı başdan başa Bu kez hem sürdiler taştan taşa	O dağı baştan başa sardılar, hem (de) bu kez dıştan dışa (takibe) devam ettiler.
371	Oğlanuñ arduñ öñün bağladılar Sel gibi her yañadan çağladılar	Oğlanın önünü arkasını tuttular, sel gibi her yandan çağladılar.
372	Muhammed Hanefî gördi işi 166a Yalñuz kaldı esir oldı eşi	Muhammed Hanefî işi gördü, yalnız kaldı eşi esir oldu.
373	Üstüne kâfirler geldi ğalebe Başladı yalvarmağa bir Çalab’a	Kafirler (onun) üzerinde galip gelince, bir (olan) Allah’a yalvarmaya başladı.
374	Yā ilāhī sen bilürsin hālümü Atama bildür benüm aḥvālümü	“Ey Rabb’im! Sen halimi bilirsin, babamı benim halimden haberdar et!
375	Tehlikeye şalmışam öz başumı Atam-ıla vir hem kardaşumı	Kendimi tehlikeye atmışım, babamı ve kardeşlerimi ver.
376	Kâfir elinden esir oldı yārim [Anūn]çündür benüm āh [u] zārum	Sevdiğim kafir (düşman) elinde esir oldu, ağlayıp inlemem bu yüzdendir.
377	Yalñuzam yā Raḥīm sen ol baña Başda ola çäre bulam ben aña	Ey merhamet sahibi Allah! Yalnızım, sen (yardımcım) ol, ben ona (bir) çare bulayım,
378	Aña çäre bulmaz isem bu cānum Mine Ḥātun’a fedā olsun tenüm	eğer bu canım ona bir çare bulamazsa, bedenim Mine Hatun’a feda olsun.” dedi.
379	Böyle didi yine urdı kıta Durdı kılıç aldı kâfir kıta	Böyle dedikten sonra yine çok vuruştı, kılıcını aldı çok kafirle (savaştı) durdu.
380	Ğırdı ⁶⁵ beş yüz kâfiri ol ğāzi ⁶⁶ Ğan-ıla gövdelerle ÷oldı yazı	O gazi beş yüz kafiri öldürdü, yer kan ile gövdelerle doldu.
381	Aḥşam oldı çıkdı kâfirde yine Atından indı geldi ol tağ dibine	Akşam oldu, yine kafirlerin (arasından) çıktı, atından indi, o dağın dibine geldi.
382	Yimişdi on yiddi yerinden ⁶⁷ yara Ğanuñ yin sildi vardı ol kırnaqlara	On yedi yerinden yaralanmıştı. Bedenini, kanını sildi, hizmetçilerin yanına ulaştı.

65 Ğırdı: Ğırdış

66 ol ğāzi : ol وک ğāzi

67 yerinden: yerde

383	Sildiler yarasını ucdan uca Beklediler anı anlar ol gice	Yarasını baştan sona temizlediler, o gece onu muhafaza ettiler.
384	ala kavıdıla Şeker üzdiler Gül su-y-ıla aa Őerbet düzdiler	Tan (zamanına dek) koruyarak, Şeker erittiler; ona gül suyuyla Őerbet hazırladılar.
385	İçdi anı oldu vücüdi Őafâ 166b İŐid imdi ol Muammed Muştafa	Onu içti bedeni rahatladı. Şimdi duy ki, o Muhammed Mustafa
386	‘Ali’nün düŐine girdi söyledi Oĝlunu ħâlini ma‘lüm eyledi	Ali’nin rüyasına girdi, konuştu, oĝlunun halini bildirdi.
387	Yâ‘Alî dur tiz yitiŐ oĝlanua Yosa nâĝâĥ acı olur cânua	“Ey Ali, kalk, çabuk oĝluna yetiŐ! Yoksa ansızın canın yanacak.
388	Tâbut’un cengine düşdi kıl meded Leşker ortaya almıŐdı bi-‘aded	Tabut’un savaŐına düştü, yardım et, sayısız asker onu ortalarına aldı.
389	Kesd[i] kâfir oĝlanu dört yanını Seni ister dur anu dermânını	Kafir(ler) çocuĝun dört yanını kapattı, (oĝlun) seni ister, onun dermanını ver.
390	YitiŐi gör yâ‘Alî bin Döldül’e Kırklar ħavâle oldu bülbüle	YetiŐiver, ey Ali, Döldül’e bin.”(dedi), kırklar o bülbüle havale oldu.
391	Muştafa eydür yâ‘Alî imdi tır Cibâĥ-ı Kayran taĝına toĝrı sür	Mustafa, “Ey Ali Şimdi kalk, Cibah-ı Kayran daĝına doĝru (atını) sür.” dedi.
392	‘Alî uyandı ħatı âĥ eyledi Ĝâziler cümlesi hem âĥ eyledi	Ali uyandı çok ah eyledi, gazilerin tamamı da onunla beraber feryat ettiler.
393	Maĝrib altında ĝazâ itmiŐ[i]di Medine’ye yiddi gün ħalmıŐ[i]di	Batı tarafında gaza etmiŐti, Medine’ye yedi gün(lük mesafedeydi.)
394	Ma‘lüm oldu hem ol düŐ ĝaziye Bindi sürdi Döldül’i bir yazıya	O rüya, gaziye malum oldu, (Ali atına) bindi, Döldül’ü ovaya sürdü.
395	Ĝâziler bindiler bile sürdiler ĶarıŐdılar bir tarmardan bozdılar	Gaziler de (atlara) bindiler, sürdüler, bir damardan toplanıp bozguna uğrattılar.
396	Ol Muammed Ĥanefî varmıŐ-ıdı Kâfirün cenk içine girmiŐ-ıdı	O Muhammed Hanefî varmıŐtı, kafirle savaşa girmiŐti.
397	Gün zevâle ırince cenk itdiler Kâfir elinden dili Őenk itdiler	Gün bitinceye dek savaştılar, gönüllerini kafir kavminden (yana) mesut ettiler.
398	Öyle vaċtinde belürdi bir ĝubâr 167a Medine yolında oldu âŐikâr	Öĝle vaktinde bir toz duman belirdi, Medine yolunda ortaya çıktı.
399	Toz içinde çıċdı ol kân-ı kerem ‘Alî irişdi ol Őâĥ-ı muĥterem	Toz içinden o ihsan kaynaĝı, muĥterem Şah, Ali çıktı.

400	İrdi Hasan Hüseyin yâr-i nâri Karşuladı bir karavaş bunları	Ateş gibi sevgililer Hasan (ve) Hüseyin ulaştı, bunları bir hizmetli karşıladı.
401	‘Ali irişüb çün virdi haber Evvel âhir câriye virdi haber	Ali’ (nin) yetişip (geldiğini),(olayların) öncesini ve sonrasını hizmetçi haber verdi.
402	Cenk içinde Mine tutulduğunu Kâfir oğlana ne ki kılduğunu	Savaş esnasında Mine’nin yakalandığını, kafir (düşmanın) çocuğa neler ettiğini (anlattı).
403	On yiddi yerdurur oğlanuñ yarası Yâ ‘Ali kalmadı hem hiç çâresi	“Ey Ali, çocuk on yedi yerinden yaralandı, hem de hiç çaresi kalmadı.
404	Bu deminde kim irişdüñ sen bize Çatı müştağ olmuşduñ biz size	Sen bize (tam) zamanında yetiştin, biz sizi çok özlemiştik.
405	Muhammed Hanefî dâimâ sizi Gele diyü bekci kômışdı bizi	Muhammed Hanefî daima sizin geleceğinizi umarak bizi bekçi koymuştu.” (dediler.)
406	‘Ali’ye derdi haber döndi yine Cenk içinde muştuladı oğlana	Ali’ye haber topladı, yine (savaşa) döndü, savaş içinde çocuğa müjdeledi.
407	Kim irişdi atañ hem kardeşlaruñ Gâziler bile kamu yoldaşlaruñ	“Baban ve kardeşlerin yetişti, gazilerin tamamı da yoldaşlarıdır.”
408	‘Ali bir kez na‘ra urdı key çatı Küşende ⁶⁸ ol şahrada Düldül atı	Ali bir kez çok sağlam nara attı, o sahrada atı Düldül can alıcı(ydı)...
409	Kâfir işitdi ‘Ali’nün avâzın Heybetinden niçeler düşdi yüzi[n]	Kafir, Ali’nin sesini duydu, (onun) heybetinden niceleri yüz(üstü) düştü.
410	Nicesinüñ uşşı gitdi ol zamân Nicesi atdan yıkülub virdi cân	O anda nicesinin aklı gitti, nicesi attan düşüp can verdi.
411	‘Ali’nün avâzın işitdi Tabut 167b Derd[i] kamu beglerin ister öğüt	Tabut Ali’nin sesini duydu, tüm beylerini öğüt vermek üzere topladı.
412	Begler eydür dileyelüm biz emân Yine mürüvvet issidür ⁶⁹ ol pehlivân	Beyler “Biz eman dileyelim, o pehlivan insanlık sahibidir.” dediler.
413	Cengi koyub bir yere yığıldılar Gâziler dört yaña tağıldılar	Savaşı bırakıp bir yere toplastılar, gaziler dört bir yana dağıldılar.
414	Na‘ra urur her biri yer yerin Eline aldı ‘Ali Zülfikâr’ın	Her biri her yandan nara atar(ken) Ali, Zülfikâr’ı eline aldı.
415	Çağırub eydür ey kâfir xanı Niçe kırtarasuz elümden cânı	Seslenip: “Ey kafirler, hani (neredesiniz) elimden canınızı nasıl kurtaracaksınız?”

68 Küşende: Küşendi

69 issidür: aşşidur

416	Niçe kıydıñuz bu bir genç oğlana Kim bulaştırdıñuz anı siz kana	Bu genç çocuğa nasıl kıydınız da onu kana bulaştırdınız?
417	Şimdi sizün kanıñuz dökeyim Süñgü ile künbedin sökeyim	Şimdi sizin kanınızı dökeyim, süngü ile (bendinizi) sökeyim.” dedi.
418	Ol Muhammed Hanefî yaşlu idi Kâfir elinde gözi yaşlu idi	O Muhammed Hanefî yaşlı idi, kafirler yüzünden gözü yaşlı idi.
419	Çün işitdi atasınuñ avâzın Döndi atadan yaña tıtdı yüzün	Babasının sesini duyunca babasının tarafına yöneldi.
420	Geldi ol dem öpdi atası elin Ata gördi nicedür oğlan hâlin	O anda geldi babasının elini öptü, baba oğlanın halinin nasıl olduğunu gördü.
421	Pâre pâre olmuş ol nâzük teni Kızıl kan olmuş üstü tonı	O nazik teni lime lime, üstü elbisesi kızıl kan olmuş.
422	Öpdi kocdı gözlerin eydür oğul Didi geldüm sağısın yime kayğû	Kucakladı, gözlerini öptü, “Ey oğlum, yetiştim, (şükür) sağısın, üzülme.” dedi.
423	Oğlan eydür kalmadı kayğum benüm Yüziñi gördüm sevindi cânım	Çocuk “Yüzünü gördüm, üzüntüm kalmadı, canım sevindi...”
424	Lakin ol Tâbut kızını Mine Hatun 168a Cânımı ol şatun aldı benüm	Ancak o Tabut’un kızını Mine Hatun (aklımı) aldı benim.
425	Kırk kulaç dibi idi yerüm benüm Tañrı işidürdi ancağ avâzum	Kırk kulaç yerin dibindeydim, sesimi ancak Allah işitirdi.
426	Geldi ol kız dün bıçuğunda revân Kesdi zindancı başın girdi revân	Gecenin bir yarısında o kız geldi, zindancının başını kesti.
427	Açdı kuyu ağzını şaldı kemend Geldi imân[a] benümle içdi and	Kuyu ağzını açtı, kemend sarkıttı, imana geldi, benimle ahd etti.
428	Aldı toğuz at yiddi qaravaş Sekiz silâh dörder hası kumaş	Dokuz at, yedi hizmetkar, sekiz silah dörder has kumaş aldı.
429	Degmede erde görmedim şavaş[ını] Cenk içinde kesdi Rüstem başını	Değme yiğitte onun vuruşmasını görmedim, savaş içinde Rüstem’in başını kesti.
430	Havâle kıldı Tâbut var leşkeri[n] Atdılar kemend ⁷⁰ üstüne yer yerin	Tabut askerlerini sevk etti, üstüne her yandan kemend attılar.
431	Ben yaralandım anı dutdılar Aluben Tâbut katına gıtdiler	Ben yaralandım, onu yakaladılar, alıp Tabut’un yanına gittiler.

70 kemend: kemende

432	Hâl bunki olupdurur ey ata Çoma ol hâtun kim anda yata	Hal böyle olmuştur ey baba(cığım), o kızı orada bırakma.” dedi.
433	Ol erenler şahı çekdi Zülfikâr Did[i] kalmadı dağı hiç intizâr	O erenler şahı Zülfikâr'ı çekti, “artık hiç bekleyiş/hasretlik kalmasin.” dedi.
434	Çaşd kim şala kılıç ol pehlivân Geldi Tâbut elçisi ister emân	O pehlivan kılıç çekmeye kast edince, Tabut'un elçisi af dilemeye geldi.
435	Did[i] emân dilerin ben yâ' Alî Ma' den-i luţf-ı ⁷¹ keremsin yâ velî	“Ey Ali, ey velayet sahibi, af dilerim, sen kerem ihsan madenisin,
436	Cânımız[ı] sen bize bağışlağıl Bâki ne kim dilersen işlegil	bize canımızı bağışla, sonra ne yapmak istersen yap.” dedi.
437	‘ Alî eydür virün üç yıllık harâc 168b Mine Hâtun bile sence taht tâc	Ali “Üç yıllık haraç, Mine Hatun’u tacı ve tahtı ile
438	Yigirmi biñ bu dem yemeni kumaş On biñ mişkal la’l [ü] yâkut dağı taş	yirmi bin yemenî kumaş, on bin miskal lal, yakut ve değerli taş(n)
439	Çamusını hâzır eyleñ getürün Üç güne degin çamusın yetürün	tamamını hazırlayın, getirin, üç güne kadar yetiştirin.
440	Dağı and içünlik ⁷² olmaya hilâf Aramızda çomaya cenk-i muzâf ⁷³	Ve ihtilaf (etmeyeceğimize) yemin edin, aramızda uzamış bir savaş kalmasın,
441	Yıldı bu miçdâr mâlı hem viresüz Din-i İslâm yasağın[a] giresüz	yılda bu miktar malı verin, İslam dininin yasaklarına (riayet) edin,
442	Hayın olmayasın İslâm dinine Fitne kılıcın çoyasın çınına	İslam dinine hain olmayın, fitne kılıcını kınına koyun,
443	Tâ ki harbi cenk [terk] idesüz Şulh idüben ilümize gidünüz	ta ki savaşı bırakın, barışarak şehrimize gidin.
444	Yoğsa ben Tâbut olmuşuz süvâr Cenk için almışuz ele Zülfikâr	Yoksa ben (de) Tabut (da) süvari olmuşuz, savaş için Zülfikâr'ı ele almışım.
445	İkisinden ihtiyâr eylesin birin Mühlet olsun var size bugün yarın	İkisinden birini tercih edin, size bugün ve yarın (düşünme) mühleti olsun.” dedi.
446	Elçi gitdi bunca mâlı virmege Üç güne degin bu mâlı dirmege	Elçi üç güne kadar bunca malı toplayıp verebilmek için gitti.

71 Ma' den-i luţf-ı: Ma' deni luţfi

72 lik: lik

73 muzâf: muşâf

447	Beglerini tanışığa okudu Elçi begler katında kaçıldı ⁷⁴	Beylerini danışmak için çağırdı, elçi(yi) beylerin yanında azarladı.
448	Râzı olmaz bunca mâlı virmege Tedbir idelüm hişâra girmege	Bunca malı vermeye razı olmadı, “Kaleye girmeye hazırlanalım.”(diye düşündü.)
449	Tâbut eydür eli günü direlüm Bağlayalum kamu şeh[r]e girelüm	Tabut “Bütün ahaliyi toplayalım, hepimiz şehre girelim, (girişi) bağlayalım.” dedi.
450	Begler itdiler Tâbut’a ey şehâ 169a Ger hişâra girmege kılsan revâ	Beyler Tabut’a “Ey şahımız, eğer kaleye girmeyi uygun görüyorsan
451	İli günü şehre cümle şıgmaya İklimün yarısı var şıgmaya	hepimiz tamamen şehre sığmayız, ülkenin yarısı sığmaz,
452	Bağı çünkü üstümüzden gitmeye Yıkılan yer yerine gitmeye	üstümüzden engel kalkmaz, yıkılan yer yerine gelmez,
453	Cümle mülkümüz ola çünkü hārāb Ne aşşı kıla bu saña ne türāb	tüm mülkümüz harap olacağından sana ne fayda kalır ne de toprağımız.
454	Beklik olmaz illā eli gün-ile Şenlik olmaz dāima şeb-hūnla	El gün ile kuvvet olmaz, sürekli gece baskını ile şenlik olmaz.
455	Üç [yüz] altmış şehrūn kal’ alaruñ Kamusuñ hükmi elinde bugün	Üç yüz altmış şehrin kalelerinin tamamının hükümü senin elinde bugün,
456	Oba başına birer altın virile Bundan artuğı daği māl dirile	oba başına birer altın verilsin, bundan fazla da mal toplansın,
457	Viresin yarısını bu def’ ola Yarısı saña qalursa nef’ ola	yarısını ver, bu (bela) def olsun, yarısı (da) sana kalırsa menfaat olur.
458	Bir kızuñdur terk itdi dīni Vir kızuñı şehā öldi şay anı	Bir kızın (var) dinini terk eden, onu öldü say, ver kızını,
459	Destūr olsun biz anı yetürelüm Üstümüzden qayğūy[ı] götürelüm	bize izin ver, onu ulaşturalım, üzerimizden sıkıntıyı giderelim.
460	Bir eli için kesilmez yap[ı]llar Bir evi çün yıkılmaz yap[ı]llar	Bir el için beden, bir ev için bina yıkılmaz.” dediler.
461	Mine Hātūn bağı zindānda idi Göñli tāki kamu oğlanda idi	Mine Hatun zindanda bağlı idi, ancak gönlü tamamen oğlanda idi.
462	Atası hükim itdi kıldılar azād Tācı tahtı teslīm itdi kıldı şād	Babası karar verdi, (onu) serbest bıraktılar, tacını tahtını teslim etti, sevindi.

74 kaçıldı: kaçıldır

463	Mine geydi gine hâşa tonları 169b Yine oldı güneşden aydan ⁷⁵ arı	Mine pamuklu elbiseleri giydi, yine aydan güneşten güzel oldu.
464	Küllü eksüksüz yarağın düzdiler Yiddi yüz biñlük cehâzin düzdiler	Tamamı eksiksiz bir şekilde hazırlıklarını yaptılar, yedi yüz binlik çeyizini düzdüler.
465	Yiddi günde kâmusı heb tamâm Hımsını aldı içinden ol imâm	Yedi günde hepsi tamamlandı, o imam içinden beşte birini aldı.
466	Ġâzilere kâlanın baġş eyledi Ol Muġammed Ĥanefî'ye söyledi	Kalanını gazilere baġışladı, Muhammed Hanefî ile konuştu.
467	Yazdı Tâbut ' Alî'ye bir hoş berât Kim bu kavl ⁷⁶ kılmaz olursa şebât	Tabut Ali'ye güzel bir berat yazdı, kim bu anlamaya uymaz ise
468	Çün bu resme yazdılar anda kitâb Tâbut kim kıldılar taġrîr mesâb	(diye) bu şekilde kitaba yazdılar, Tabut (gibi) kayda geçirdiler.
469	Anda şartı kavlî muġkem eyledi Mâl [ü] genc Ġâziler cem' eyledi	Orada andı şartı sağlamaştırdı, malı ve hazineyi gaziler topladı.
470	Destür oldı leşker-i ⁷⁷ İslâm yine Göç idüb geldi Medîne şehrine	İslam askeri izin alıp Medine şehrine göç edip geldiler.
471	Şehir ġalka kâmusı karşı gelür Muġammed Ĥanefî Mine alır	Şehir ahalişi karşılayıp gelir, Muhammed Hanefî Mine'yi alır.
472	Kırk katır yük kâmu raġtı kumaş Kırk daġı idi cihaz karavaş	Kırk katır yük tamamı eşya, kumaş, kırk da hizmetli çeyizi idi.
473	Geld[i] kondı Tâñr[ı] arslanı ' Alî Rasülün kabrine vardı ol velî	Allah'ın arslanı Ali, o veli geldi, resulun kabrine ulaştı.
474	Bile yine âl [ü] aşġâb geldiler Muştafâ kabrin ziyâret kıldılar	Yanında ailesi ve arkadaşları da geldiler, Mustafa'nın kabrini ziyaret ettiler.
475	Oġudılar Ĥur'an ġatm itdiler Du'â kılub Ġâziler hem gitdiler	Gaziler Kuran okudular, hatim ettiler, dua edip gittiler.
476	Geldi evine ol şîr-i Ĥudâ 170a Ĥaġġ'a şükr kıldı ' Alîyy'ül- Murtażâ	Allah'ın arslanı o Aliyyü'l-Murtaza evine geldi, Hakk'a şükretti.

75 aydan: iriden

76 kavl : kavm

77 leşker-i: leşkeri

477	Medīne kavmi dükeli şāz olur Ulu kiçi ⁷⁸ bir araya cem' olur	Medine halkının hepsi mutlu olur, büyük küçük toplanırlar.
478	'Alī aşhāb[a] ziyāfet eyledi Ġāzilerūñ kāmısını toyladı	Ali ashaba ziyafet verdi, gazilerin tamamını ağırladı.
479	Ol zamānda ġāziler dövüşürler Kahr idüb kâfir dīni açdılar	Gaziler o zamanda dövüşürler, kafiri kahr edip dinin (yolunu) açtılar.
480	Şarq'a Ġarb'a Hind'e vü hem Yemen'e Ġin kalmaz Semerķandi 'Aden[e]	Doğu'ya Batı'ya Hind'e Yemen'e zaman kalmaz Semerkan'a Aden'e...
481	Ġāziler çekdi cefa kıldı ġazā Dīn yolu şimdi güzel oldu bize	Gaziler cefa çekti, gaza etti, din yolu şimdi bize açıldı.
482	Şarq'a Ġarb'a Hind'e Yemen'de bize ... ⁷⁹	Doğu'ya Batı'ya Hind'e Yemen'e, bize...
483	Dīn için dürüşdiler ol ġāziler Kānlar ile kim boyandı yazılar	O gaziler din için gayret ettiler, araziler kanlar ile boyandı.
484	Ol şehidler kim boyandı kāmına Raḫmet irişdi olaruñ cānına	Kana boyanan o şehitlerin canlarına rahmet erişti.
485	Geçdi anlar dünyādan ahirete Lāyik oldu raḫmetile cennete	Onlar Dünya'dan ahirete geçti, cennete layık oldular.
486	Şavd[ı] anlar nevetin geldi bize Biz daḫi nefis-ile kılalum ġazā	Onlar nöbeti savdılar, (sıra) bize geldi, biz de nefis ile savaştık.
487	Şimdi çünkü kalmadı farīkin Kim kılavuz ġazā için yaḫin	Şimdi artık herşey aydınlandı, gaza için eksiksiz ve kesin bilgiye (sahibiz.)
488	Şeytanı kahr idelüm tekbir ile Kim bizi aldamasun tezvīr ile	Şeytanı tekbir ile kahredelim ki bizi arabozuculuk ile aldatmasın.
489	Ol ulu düşmanların maḫhūr ⁸⁰ ola Şehr-i dīn gerek kim ma' mūr ola	O büyük düşmanlar mahvolsun, din şehri mamur olsun.
	170b	
490	Ol ġāziler bu dīni açdılar Aḫiret mülkin[e] kāmı geçdiler	O gaziler bunu açtılar, hepsi ahiret ülkesine geçtiler.
491	Oḫuyanlar diñleyenler şāz ola Yarın anda şamudan āzād ola	Okuyanlar, dinleyenler şad olsun, ahirette cehennemden azad olsun.

78 gice: kiçi

79 İkinci mısra yazılmamıştır.

80 maḫhūr: maḫrūr

KAYNAKÇA

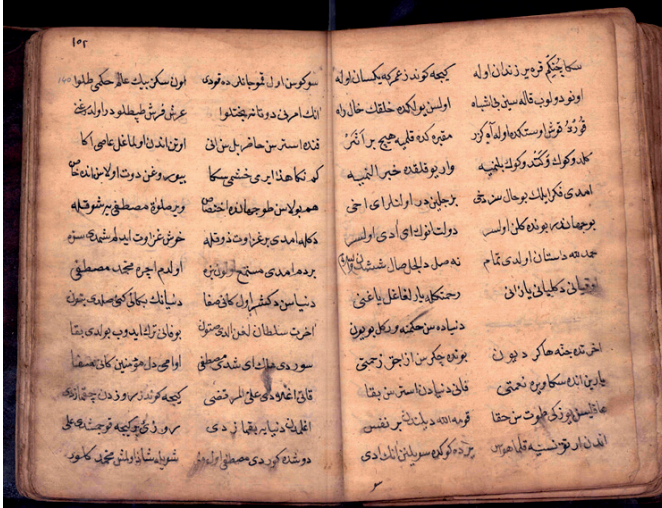
- ACLÜNÎ, İsmail B. Muhammed (Tarihsiz). *Mektebetü'l- İlmü'l-hadis*. Mısır. C. 2. s.407. Hadis No 2911.
- AÇA, Mehmet vd. (2011). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- AFYONCU, Erhan (2009). *Tanzimat Öncesi Osmanlı Taribi Araştırma Rehberi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- AKKUŞ, Metin (2000). “Osmanlı Kültürünün Tanıtılmasında Edebi Türlerin Önemi” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*. 2000/14. 71-77.
- AKKUŞ, Metin (2001). “Ali”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- AKKUŞ, Metin (2007). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- AKSOYAK, İsmail Hakkı (2015). “Kırşehirli İsa” <http://www.turkedebiyatisimlersozluu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7178> Erişim Tarihi: 12.09.2018
- ALKAYIŞ, M. Fatih (2013). *Hâverân-nâme (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- ASLAN, Namık (2016). “Hazret-i Ali Cenk-nâmeleri Bağlamında Bir Eser Destan-ı Ejderha ve Bazı Motifleri Üzerine”. *Millî Folklor*. 2016/111. 208-219.
- ATALAN, Mehmet (2011a). “Anadolu’da Cenk-nâmelerin Toplumsal Yansımaları” *Kelam Araştırmaları*. 9:1. 45-56.
- ATALAN, Mehmet (2011b). *Türk Kültüründe Muhammed Hanefî Cenknâmeleri*. İstanbul: TBDD Yayınları.
- AYKAÇ, Onur (2017). “Hz. Ali-İfrit Cenginin Yeni Bir Nüshası” *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. 2017/15. 31-69.
- CANIM, Rıdvan (2014). *Dîvan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- CUNBUR, Müjgan (1987). “Anadolu Gazileri ve Edebiyatımız”. *Erdem*. 9. 777-807.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. Ötüken Neşriyat. İstanbul.
- ÇETİN, İsmet (1997). *Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenk-nâmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇETİN, İsmet (2013). “Türk Yazıcılığı: Cenk-nâme/ Gazavat-nâme Türü Eser Yazıcılar” *Bengü Bitig* (Dursun Yıldırım Armağanı). Ankara: Öncü Kitap. 213-221.
- ÇETİN, İsmet. (2014). “İlk Dönem Mesnevi Edebiyatı ve Tursun Fakih’in Mesnevileri”. *Türk Kültürü Araştırmaları Yaşar Kalafat Armağanı*. 97-104.
- ÇETİN YÜCEL, Ayşe (2014). “Eser-Zihniyet ve Örnek Şahsiyet Tursun Fakih ve Mesnevileri Üzerinde Bir Değerlendirme”. *Türk Kültürü Araştırmaları (Yaşar Kalafat Armağanı)*. 313-318.
- DEMİR, Necati (2004). *Dânişmend-nâme*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

- DİLÇİN, Cem (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DOĞAN, Faruk (2013). “18 ve 19. Yüzyıllarda Şam-Medine Hac Yolu ve Güvenliği: Cerde Başbuğluğu”. *Tarih Okulu Dergisi*. 2013/15. 127-157.
- DONUK, Suat (2017). “Sulhi'nin Manzum Hac Menâzil-nâmesi” *Divan Edebiyatı Araştırmaları*. 2017/18. 85-118.
- EBU'L- ALA MEVDUDÎ (1996). *Tefhimu'l- Kur'an- Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*. C.6. Çev. Muhammed Han Kayanî vd. İstanbul: İnsan Yayınları.
- ELİAÇIK, Muhittin (2004). “Gaza”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2006). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERKAN, Mustafa (1996). “Gazavat-nâme” *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 439-440.
- FIĞLALI, Ethem Ruhi (1989). “Ali” *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 371-374.
- GALLOTTA, Aldo (1981). “Gazavât-ı Hayreddin Paşa”. *TTK Belleten*. 180. 473-500.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2006). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- GÜZEL, Abdurrahman (2004). *Dini Tasavvuf Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- HANÇERLİOĞLU KILIÇ, Filiz (2004). “Gazavat-nâme”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İNALCIK, Halil ve Mevlûd, Oğuz. (1989). *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân İzîladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerine Anonim Gazavât-nâme*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KARAHAN, Abdulkadir (1985). *XIV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- KARTAL, Ahmet (2014). *Doğun'un Uzun Hikâyesi*. İstanbul: Ofset Yayın Matbaacılık.
- LEVEND, Agah Sırrı (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- LEVEND, Agah Sırrı (2000). *Gazavat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-nâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- MERMER, Ahmet (1997). *Karamanlı Aynı ve Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZ, Mustafa (1989). “Ali Evlâdı” *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 392-393.
- ÖZKAN, Mustafa (1995). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ÖZTÜRK, Necdet (2013). *İmparatorluk Tarihinin Kalemlı Mubafızları Osmanlı Tarihçiler Ahmedî'den Ahmed Refik'e*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım.
- PALA, İskender (1999). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- PEKOLCAY, Necla (2000). *İslami Türk Edebiyatında Şekil ve Nevilere Giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- SALİH B. MUHAMMED YAHYA B. YAHYA (2015). *İslam Davetçisinin Vasıfları ve Davetinin Önündeki Engeller*. İstanbul: Karınca-Polen Yayınları.

- SERTOĞLU, Midhat (2015). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Kurtuba Yayınevi.
- SİVASİ Şemseddin, (2015). *Süleymaniyye*. Haz. Hüseyin Akkaya. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları. <http://www.sivas.info.tr/dokuman/semsisivasikulliyati/suleymaniyye.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2019
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ (2002). *XVI. Asra Kadar Anadolu Sabası Mesnevilerinde Edebî Tasvirler*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ (2016). *Osmanlı Şiir Kılavuzu*. C. 1. İstanbul: Osedam Yayınları.
- TARLAN, Ali Nihat (2004). *Şeyhî Divanını Tetkik*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- UYSAL, İdris Nebi (2014). *Yunus Emre Divanı* (Karaman Nüshası). İstanbul: Kesit Yayınları.
- ÜNVER, İsmail (1986). “Mesnevi”, *Türk Dili-Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)* (415-416-417). Ankara: TDK Yayınları. 430-563.
- ÜZÜM, İlyas (2004). “Şâh-ı Merdân Murtażâ Ali: Kültürel Alevi Kaynaklarına Göre Hz. Ali Tasavvuru”. *İslâm Araştırmaları Dergisi*. 2004/11. 75-104.
- YILMAZ, Mehmet (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler* (Ansiklopedik Sözlük). İstanbul: Kesit Yayınları.

EKLER

Ek-1: 06 Mil Yz A 3158-2 numaralı nüsha, eserin başlangıcı 151b

Ek-2: 06 Mil Yz A 3158-2 numaralı nüsha, eserin bitışı 170 b

